

STRUČNI SARADNIK U ŠKOLI

Komparativni pregled za 12 zemalja

Sva prava zadržana.

Ovo izdanje je zaštićeno po Zakonu o autorskim i drugim pravima Republike Bugarske (donetim 1993, a izmenjenim i dopunjenim u periodu 1994-2011).

Nijedan deo ove knjige ne sme da bude reprodukovan ili korišćen u bilo kom obliku i na bilo koji način, elektronski ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji drugi sistem skladištenja i čuvanja informacija, bez prethodne pisane dozvole izdavača i autora.

© 2018 Bugarsko društvo za komparativnu pedagogiju

© 2018 Nikolaj Borisov Popov

© 2018 Vera Spasenović

Nikolaj Popov
Vera Spasenović

STRUČNI SARADNIK U ŠKOLI
Komparativni pregled za 12 zemalja

Bugarsko društvo za komparativnu pedagogiju

Recenzenti:

Prof. dr Marinela Mihova (Velikotrnovski univerzitet, Bugarska)
Prof. dr Gordana Stankovska (Univerzitet u Tetovu, Makedonija)
Prof. dr Marina Pironkova (Sofijski univerzitet, Bugarska)

Nikolaj Popov, Vera Spasenović
Stručni saradnik u školi: komparativni pregled za 12 zemalja

Format 60x84/16
Štampanih tabaka 4
Stranica 64
Prvo izdanje
Izdavač Bugarsko društvo za komparativnu pedagogiju
Sofija 2018

ISBN 978-619-7326-05-5

Sadržaj

Predgovor.....	7
1. Školski savetnik u Austriji.....	9
2. Pedagoški savetnik u Bugarskoj.....	13
3. Savetodavna služba u Danskoj.....	17
4. Stručni saradnici u Hrvatskoj.....	20
5. Školski savetnik u Irskoj.....	23
6. Stručni saradnici u Makedoniji.....	27
7. Školski savetnik na Malti.....	30
8. Školska psihološka služba u Rusiji.....	34
9. Školski savetnik u Sjedinjenim Američkim Državama.....	37
10. Stručni saradnici u Sloveniji.....	41
11. Stručni saradnici u Srbiji.....	44
12. Školski savetnik u Ujedinjenom Kraljevstvu.....	47
13. Komparacija.....	50
Zaključak.....	59
Prilog: Podaci za 12 zemalja.....	60
O autorima.....	64

Autori se zahvaljuju kolegama na pomoći koju su pružili u prikupljanju informacija o profesionalnom delovanju stručnih saradnika u pojedinačnim zemljama:

Prof. dr James Ogunleye (UK)

Dr Gillian Hilton (UK)

Prof. dr Klara Skubic Ermenc (Slovenija)

Prof. dr Gordana Stankovska (Makedonija)

Prof. dr Karen L. Biraimah (SAD)

Prof. dr Susan M. Yelich Binniecki (SAD)

Prof. dr Kenneth F. Hughey (SAD)

Prof. dr Peter L. Schneller (SAD)

Dr Victor Martinelli (Malta)

Prof. dr Gordana Đigić (Srbija)

Проф. д-р Татьяна Корсакова (Rusija)

Мария Попова (Bugarska)

Dr Siniša Kušić (Hrvatska)

Melika Illim (Danska)

Predgovor

U školskim sistemima niza zemalja, pored nastavnog osoblja, u školama su angažovani i stručnjaci (stručni saradnici) čiji je osnovni zadatak da pružaju stručnu pomoć i podršku učesnicima školskog rada u cilju što uspješnije realizacije školskog obrazovanja i efekata koji se postižu. Njihovo profesionalno delovanje usmereno je ka podsticanju i usmeravanju razvoja i napredovanja učenika, prepoznavanju, identifikovanju i razumevanju teškoća sa kojima se učenici suočavaju i pružanju pomoći u njihovom prevazilaženju, kao i prevenciji teškoća u učenju i ponašanju. Pored toga, njihova profesionalna uloga se ostvaruje kroz zajednički rad sa nastavnicima i rukovodstvom škole u cilju obezbeđivanja optimalnih uslova za učenje i razvoj učenika i uspešno funkcionisanje škole kao institucije. Oni pružaju i podršku roditeljima po pitanjima značajnim za razvoj i obrazovanje njihove dece. Pružanje stručne pomoći i podrške se ostvaruje putem saradnje sa učenicima, nastavnicima, rukovodstvom škole, roditeljima, kao i akterima iz užeg i šireg okruženja.

Ova publikacija sadrži prikaz profesionalnog delovanja stručnih saradnika u 12 zemalja: Austriji, Bugarskoj, Danskoj, Hrvatskoj, Irskoj, Makedoniji, Malti, Rusiji, Sjedinjenim Američkim Državama (SAD), Sloveniji, Srbiji i Ujedinjenom Kraljevstvu. Interesovanje autora je bilo prevashodno usmereno na pitanja i probleme profesionalnog delovanja stručnih saradnika u evropskim zemljama. Iz tog razloga, izabrane su sledeće zemlje: dve iz kojih potiču autori – Bugarska i Srbija, tri zemlje iz regiona – Hrvatska, Makedonija i Slovenija, kao i nekoliko drugih evropskih zemalja, različitih po geografskom položaju, veličini i odlikama školskog sistema – Austrija, Danska, Irska, Malta, Rusija i Ujedinjeno Kraljevstvo. S obzirom na vodeću ulogu koju SAD ima u razvoju modela profesionalnog delovanja školskih savetnika, to je jedina zemlja van evropskog kontinenta koja je uključena u analizu.

Razmatranje pitanja profesionalnog delovanja stručnih saradnika u svakoj od odabranih zemalja izvršeno je na osnovu sledećih elemenata, tj. aspekata: 1. normativni okvir; 2. uslovi za zapošljavanje; 3. uloga stručnih saradnika; 4. funkcije stručnih saradnika; 5. saradnja sa drugima; 6. statistika.

Za stručnjake čija je osnovna funkcija pružanje pomoći i podrške učesnicima školskog rada koriste se različiti nazivi u razmatranim zemljama. U Hrvatskoj, Makedoniji i Srbiji koristi se naziv stručni saradnik, u Bugarskoj pedagoški savetnik, u Sloveniji savetnik, u SAD, Ujedinjenom Kraljevstvu i na Malti školski savetnik, u Austriji učenički, odnosno obrazovni savetnik, u Irskoj savetnik za pedagoško vođenje, u Danskoj savetnik u pedagoško-psihološkoj službi, a u Rusiji pedagog-psiholog u školskoj psihološkoj službi. Takođe, i nazivi stručne službe u okviru koje deluju ovi stručnjaci su različiti. Recimo, u Hrvatskoj je to razvojno-pedagoška služba, u Danskoj pedagoško-psihološka služba, na Malti savetodavna služba, u Rusiji psihološka služba, u Srbiji stručna služba.

Zbog terminološke raznolikosti, u situacijama kada se generalno govori o profesionalnom delovanju ovih stručnjaka, bilo je potrebno odlučiti se za jedan

termin koji bi se odnosio na sve zemlje, bez obzira na konkretan naziv koji se u nekoj od njih koristi. Adekvatno rešenje bi mogao da bude termin školski savetnik, s obzirom na to da se on najčešće sreće u stručnoj literaturi na međunarodnom nivou, ali je i najbliži nazivu koji se koristi u većem broju izabranih zemalja. S druge strane, imajući u vidu da je u Srbiji prisutan termin stručni saradnik u školi, opredelili smo se da dominantno koristimo njega kao zbirni termin koji važi za sve zemlje. Ipak, naglašavamo da ćemo u tekstu, u pojedinim slučajevima, koristiti ova dva termina paralelno, u istom značenju.

Takođe, mora se naglasiti da školskog savetnika ne treba poistovećivati sa stručnjakom koji se isključivo bavi ostvarivanjem savetodavnog rada, iako bi sam naziv to mogao da implicira, niti delovanje školskog savetnika (tj. stručnog saradnika) treba svoditi na pružanje saveta i pomoći učenicima u sagledavanju problema i nalaženju rešenja. Savetodavni rad, individualni i grupni, jeste izuzetno važan oblik, tj. forma pružanja pomoći i podrške učesnicima školskog rada, ali nije jedina, a za jedan broj zemalja nije ni dominantna aktivnost školskog savetnika.

U svakom uporednom prikazu i analizi pitanja koja se odnose na rad stručnih saradnika nailazi se na određene teškoće. Prvo, iako postoje brojne sličnosti u pogledu profesionalnog delovanja stručnih saradnika, njihova uloga, funkcija i zadaci se razlikuju među školskim sistemima, a razlike postoje i kad je reč o uslovima potrebnim za zapošljavanje na datom radnom mestu. Drugo, dok u nekim zemljama kategorija stručni saradnik u školi (školski savetnik) obuhvata različite stručne profile, tj. profesije, u drugima, pored školskog savetnika, postoje i druga stručna lica koja rade u školi ili je posećuju u situacijama kada za tim ima potrebe – školski psiholog ili psihoterapeut, nastavnik-savetnik, logoped, socijalni radnik, karijerni savetnik i sl. Profesionalne uloge različitih stručnih profila često se prepliću, te je ponekad teško razgraničiti polje delovanja i odrediti dokle seže odgovornost konkretnog stručnog profila. Treće, pokazalo se da za većinu zemalja nije bilo lako doći do svih aktuelnih normativnih akata kojima se reguliše pitanje profesionalnog delovanja stručnih saradnika.

Ova publikacija sadrži 13 poglavlja, zaključak i priloge. U poglavljima 1-12 dat je prikaz profesionalnog delovanja stručnih saradnika (školskih savetnika) za svaku odabranu zemlju. Poglavlje 13 posvećeno je komparaciji 6 izdvojenih elemenata, tj. aspekata profesionalnog delovanja stručnih saradnika. U Zaključku su sumirani ključni uvidi u profesionalno delovanje stručnih saradnika. Prilozi sadrže četiri tabele sa osnovnim informacijama o školskim sistemima razmatranih zemalja.

Osnovna svrha ove publikacije je da služi kao priručnik za studente osnovnih i master studija iz oblasti pedagoške nauke. Međutim, ovaj tekst može da bude koristan i stručnim saradnicima, nastavnicima, direktorima, predstavnicima prosvetnih vlasti, kao i bilo kome ko je zainteresovan za školsko obrazovanje u drugim zemljama.

Nikolaj Popov i Vera Spasenović
Sofija i Beograd, septembar 2018. god.

1. Školski savetnik u Austriji

1.1. Normativni okvir

Školski savetnici koji rade u opšteobrazovnim školama u Austriji nazivaju se učenički savetnici (Schülerberater), a oni koji rade u stručnim školama obrazovni savetnici (Bildungsberater). U normativnim dokumentima se ova dva profila razmatraju zajedno, tj. ne pravi se razlika među njima, jer su njihove funkcije iste. Zato se i ovde koristi izraz učenički/obrazovni savetnik.

Normativni akt koji reguliše ove profesije u Austriji je „Uredba o učeničkom i obrazovnom savetovanju“, izdata od strane Federalnog ministarstva obrazovanja, nauke i istraživanja 1990. godine, uz izmene i dopune tokom narednih godina, od kojih je poslednja bila 2017. godine (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2017). U Uredbi se navodi da se ona zasniva na sledećim zakonima:

- Zakon o organizaciji škola (Schulorganisationsgesetz, 1962), prema kome učenici i roditelji treba da budu informisani o različitim vrstama škola (i programa obrazovanja) i uslovima za upis u te škole, kao i da dobiju savet (preporuku) o daljem pravcu, tj. putanji u obrazovanju koja bi bila u skladu sa interesovanjima i postignućima učenika.
- Zakon o nastavi u školi (Schulunterrichtsgesetz, 1986), prema kome nastavnici treba da obavljaju individualne razgovore i grupni savetodavni rad s roditeljima u pogledu daljeg puta u obrazovanju učenika. U Zakonu je navedeno i da učenički/obrazovni savetnici, s obzirom na svoje stručne kompetencije, mogu da pružaju pomoć rukovodstvu škole i nastavnicima u ostvarivanju njihovih zadataka.
- Zakon o obaveznom obrazovanju (Schulpflichtgesetz, 1985), prema kome rukovodstvo škole treba da integriše delovanje učeničkog/obrazovnog savetnika sa delovanjem školskog psihologa, a sve sa ciljem uspostavljanja sistema podrške u ostvarivanju obaveznog obrazovanja.

1.2. Uslovi za zapošljavanje

Da bi neka osoba postala učenički/obrazovni savetnik, treba da je zaposlena kao nastavnik u školi, da poznaje zadatke i poslove školskog savetnika i da ima odgovarajuće (postdiplomske) kvalifikacije. One se stiču završavanjem studijskog (master) programa iz oblasti školskog savetovanja, nakon prethodno završenih osnovnih studija na visokim pedagoškim školama (tj. pedagoškim fakultetima). Ovi master studijski programi traju između jedne i dve godine.

Izbor i imenovanje nastavnika na poziciju učeničkog/obrazovnog savetnika vrši rukovodstvo škole, uz učešće nastavnog osoblja i učeničkih/obrazovnih savetnika ako ih škola već ima. Učenički/obrazovni savetnik nastavlja da radi i kao nastavnik, odnosno kombinuje obavljanje poslova nastavnika i školskog savetnika.

Učenički/obrazovni savetnik je dužan da najmanje jednom godišnje pohađa seminare stručnog usavršavanja, a rukovodstvo škole je u obavezi da mu tu mogućnost obezbedi. Učenički/obrazovni savetnici obavljaju različite funkcije, od koordinatora profesionalne orijentacije, do osobe koja obavlja savetodavni rad i pruža podršku po drugim pitanjima.

Školsko savetovanje u Austriji predstavlja prvi nivo pružanja savetodavnih usluga učenicima, i ono čini deo napora na obezbeđivanju profesionalnog informisanja i savetovanja na lokalnom nivou, a deo je i sistema socijalno-psihološke podrške učenicima.

1.3. Uloga školskog savetnika

U Austriji individualno savetovanje čini deo vaspitno-obrazovne uloge škole i spada u zadatke nastavnika i rukovodstva škole. Kako bi se ostvarivalo individualno savetovanje neophodno je da postoji, u zavisnosti od veličine škole, jedan ili više učeničkih/obrazovnih savetnika, koji prilikom obavljanja svojih zadataka sarađuju sa nastavnicima, stručnjacima drugih specijalnosti i rukovodstvom škole.

Uloga učeničkog/obrazovnog savetnika u sistemu unutarškolske podrške ogleda se u tome da, kao osoba kojoj se učenici, roditelji i nastavnici obraćaju za pomoć, osmišljava koje aktivnosti treba preduzeti u cilju rešavanja određenog problema. Primarna uloga učeničkog/obrazovnog savetnika je da svakom učeniku pruži pomoć i podršku u planiranju njegovog daljeg obrazovanja i karijere.

1.4. Funkcije školskog savetnika

U gore pomenutoj Uredbi iz 2017. godine ukazuje se na dve osnovne funkcije učeničkog/obrazovnog savetnika:

1. Informativna funkcija, koja podrazumeva usmeravanje učenika i osposobljavanje za donošenje odluka. Zadaci u okviru ove funkcije su:
 - Informisanje učenika prvog razreda u okviru svakog nivoa školovanja kada i kako mogu da se obrate učeničkom/obrazovnom savetniku.
 - Informisanje učenika pretposlednjeg razreda o mogućnostima ostvarivanja profesionalne orijentacije, kao i profesionalnog savetovanja u školi i van nje.
 - Informisanje učenika završnih razreda o mogućim putevima i zahtevima za dalje obrazovanje, uključujući stručno obrazovanje i obuku, kao i o stanju na tržištu rada.
 - Podrška ostvarivanju aktivnosti informisanja učenika u samoj školi.
2. Funkcija individualnog savetovanja i posredovanja prilikom pružanja pomoći. Zadaci u okviru ove funkcije su:
 - Savetovanje učenika u pogledu donošenja odluke o daljem obrazovanju i usmeravanje u određenom pravcu u skladu sa interesovanjima, sposobnostima i željama učenika. Ukoliko je

potrebno, učenicima se obezbeđuje dodatna mogućnost za informisanje i savetovanje.

- Savetovanje i posredovanje u pružanju pomoći u slučajevima kada učenici imaju teškoće u učenju ili ponašanju, kao i lične probleme. Ovo podrazumeva temeljno razumevanje teškoća s kojima se učenik suočava, kako bi se učeniku preporučio jedan ili više koraka u rešavanju problema ili da bi se, ako je potrebno, obezbedila dodatna pomoć.
- Pomoć u koordinisanju psiho-socijalnih aktivnosti usmerenih na podršku učenicima. Koordinacija ovih aktivnosti je u nadležnosti rukovodstva škole, ali učenički/obrazovni savetnik može biti ključna osoba prilikom koordinisanja aktivnosti drugih stručnjaka – školskog psihologa, socijalnog radnika škole i dr.

1.5. Saradnja sa drugima

Saradnja sa drugim stručnjacima unutar i van škole je jako bitna odlika delovanja učeničkog/obrazovnog savetnika. U zavisnosti od toga da li je reč o psihološkom savetovanju, zdravstvenim problemima, sprečavanju ranog napuštanja školovanja, profesionalnoj orijentaciji itd., učenički/obrazovni savetnik saraduje sa drugim nastavnicima, rukovodstvom škole, školskim psihologom, školskim lekarom, socijalnim radnikom škole, savetnicima za profesionalnu orijentaciju, kao i stručnim službama – domovima zdravlja, službama za pomoć deci i mladima, socijalnim službama i centrima za profesionalnu orijentaciju.

1.6. Statistika

Prema podacima Federalnog ministarstva za obrazovanje, nauku i istraživanje, u svakoj školi na nivou nižeg i višeg srednjeg obrazovanja (tj. od petog razreda na dalje) postoji jedan ili više savetnika, u zavisnosti od veličine škole (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, 2018). Ukupan broj učeničkih/obrazovnih savetnika je preko 2700 (Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, n. d.).

Izvori

Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (2018). *Berufsorientierungsunterricht und Schüler- und Bildungsberatung*. Bezogen unter <https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/bo/bounterricht.html> (Zugriff: 11.02.2018.)

Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (2017). *Grundsatzlerlass für Schüler- und Bildungsberatung, Rundschreiben Nr. 22/2017 des Bundesministeriums für Bildung*. Bezogen unter https://bildung.bmbwf.gv.at/ministerium/rs/2017_22.pdf?68k0bf (Zugriff: 17.02.2018.)

Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (n. d.). *Lehrgang für Schüler/innen- und Bildungsberatung*. Bezogen unter

Nikolaj Popov, Vera Spasenović

https://bildung.bmbwf.gv.at/schulen/bo/schlerundbildungsberatungleh_23760.pdf?61ec3y (Zugriff: 11.02.2018.)

2. Pedagoški savetnik u Bugarskoj

2.1. Normativni okvir

U nacionalnoj klasifikaciji zanimanja pedagoški savetnik se nalazi u Grupi 2 – stručnjaci, podgrupa 23 – predavači, kategorija 235 – ostali predavači, skupina 2359 – neklasifikovani na drugom mestu. Oznaka za zanimanje pedagoški savetnik je 2359-6011 (Министерство на труда и социалната политика, 2011). Zahtevi za zapošljavanje pedagoškog savetnika definisani su 1996. godine prema Uputstvu br. 2 od 29. 07. 1994. godine o zapošljavanju učitelja i vaspitača, koje je Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije donelo dve godine ranije (Министерство на образованието, науката и технологиите, 1994). Iako pravni osnov za ovo Uputstvo – tadašnji Zakon o narodnoj prosveti (1991, izmene i dopune 1996-2015) i Pravilnik za sprovođenje Zakona o narodnoj prosveti (1992, izmene i dopune 1992-1998) više nisu na snazi, zahtevi dati u Uputstvu su nastavili da važe, jer u međuvremenu nije donet novi dokument koji reguliše ova pitanja.

Zakon o predškolskom i školskom obrazovanju (Закон за предучилищното и училищното образование, 2015) potvrđuje neophodnost postojanja profesije pedagoški savetnik. U Odeljku II "Podrška ličnom razvoju dece i učenika" sadržane su sledeće odredbe:

- Za realizaciju opšte i dodatne podrške u vrtićima i školama zaposleni su: psiholog ili pedagoški savetnik, logoped, socijalni radnik ili defektolog (čl.176, al. 3).
- Vrstu i sadržaj aktivnosti usmerenih ka motivisanju učenika i prevazilaženju problema u ponašanju određuju vrtić i škola, što može da uključuje: ... savetovanje deteta ili učenika sa psihologom ili pedagoškim savetnikom (čl.186, al.1, t. 3).
- Dodatna podrška se pruža na osnovu procene individualnih potreba, koju vrši tim za podršku razvoju deteta/učenika u vrtiću ili školi... U sastav ovog tima obavezno ulaze psiholog ili pedagoški savetnik i logoped (čl.188, al. 4).

U Odeljku III "Sankcije za učenike" navodi se da učenik ima pravo da bude saslušan i/ili da pismeno objasni činjenice i okolnosti koje se odnose na određeno kršenje pravila pre nego što se odrede odgovarajuće mere. Razgovor sa učenikom se obavezno obavlja u prisustvu psihologa ili pedagoškog savetnika (čl. 204, al. 3).

2.2. Uslovi za zapošljavanje

Prema gore navedenom Uputstvu br. 2, na poziciju pedagoškog savetnika mogu da budu primljene osobe koje su stekle visoko obrazovanje na nivou master ili bečelor studija iz oblasti pedagogije i psihologije, i sa stručnim zvanjem pedagog, socijalni pedagog, psiholog i/ili nastavnik. Dopuštena je i mogućnost da to budu osobe koje su, nakon završenog visokog obrazovanja iz neke druge oblasti u okviru koje su dobili stručni naziv nastavnik, stekli i

od dodatnu stručnu kvalifikaciju iz psihologije. Direktor škole ili vrtića odlučuje o prijemu u radni odnos pedagoškog savetnika, koji tada postaje član pedagoškog kolektiva.

2.3. Uloga pedagoškog savetnika

Uopšteno govoreći, uloga pedagoškog savetnika jeste da bude posrednik između pojedinca i školskog sistema. Opis posla pedagoškog savetnika može da se nađe na internet stranici dokumentacia.com (Длъжностна характеристика на длъжност педагогически съветник, 2012). Tu se vidi da odgovornosti pedagoškog savetnika uključuju:

- psihički razvoj i zdravlje učenika i pedagoškog osoblja škole;
- blagovremeno rešavanje novonastalih konflikata između učenika i nastavnika;
- informisanje direktora škole o psihološkom stanju učenika i pedagoškog osoblja;
- izradu i čuvanje dokumentacije koja se tiče aktivnosti pedagoškog savetnika;
- čuvanje profesionalne tajne;
- delotvorno ostvarivanje individualnog i grupnog savetodavnog rada;
- korišćenje validnih instrumenata (testova, anketa i drugih instrumenata).

2.4. Funkcije pedagoškog savetnika

O funkcijama pedagoškog savetnika se govori u različitim izvorima (primeri opisa posla, opisi poslova pedagoškog savetnika u školama i vrtićima, stručna literatura). Попкочев (Попкочев, 2016) izdvaja sledeće četiri osnovne funkcije pedagoškog savetnika: dijagnostička, savetodavna, preventivna, korektivno-razvojna funkcija. On veoma detaljno, precizno i sistematično navodi zadatke koje uključuje svaka od ove četiri funkcije.

Ukratko, koristeći opis poslova dat na internet stranici dokumentacia.com, mogu se izdvojiti sledeće osnovne funkcije pedagoškog savetnika:

1. Funkcija pomaganja – obuhvata pružanje pomoći i podrške u domenu psihičkog razvoja i zdravlja dece i učenika, osposobljavanja za donošenje odluka vezanih za dalje obrazovanje i zapošljavanje, prilagođavanja učenika obrazovnom i društvenom sistemu.
2. Dijagnostička funkcija – podrazumeva utvrđivanje ulaznog nivoa (inicijalnog stanja) na početku školske godine; identifikovanje teškoća u kognitivnom, socio-emocionalnom razvoju i ponašanju učenika; identifikaciju darovitih učenika, kao i učenika sa potrebom za dodatnom obrazovnom podrškom; procenu u oblasti profesionalne orijentacije i usmeravanja.
3. Savetodavna funkcija – uključuje:
 - Individualno savetovanje sa:

- ✓ učenicima – o problemima vezanim za njihovo ponašanje, odnose sa vršnjacima, roditeljima i nastavnicima, lični razvoj;
 - ✓ nastavnicima – o problemima koji proističu iz interakcije sa učenicima i sa kolegama;
 - ✓ roditeljima – o problemima u međusobnom odnosu sa svojom decom, razvojnim problemima, karijernim razvojem.
 - Grupni rad koji obuhvata:
 - ✓ obuku usmerenu na razvoj socijalnih veština i ostvarivanje socijalnih odnosa;
 - ✓ rešavanje problema vezanih za zdravstvene rizike;
 - ✓ razvijanje veština potrebnih za suočavanje sa različitim oblicima nasilja.
 - Savetovanje rukovodstva škole i školskog kolektiva u pogledu:
 - ✓ izrade školskih pravilnika, programa i projekata;
 - ✓ školske klime;
 - ✓ rešavanja problema vezanih za razvoj škole.
4. Funkcija posredovanja – ispoljava se uglavnom prilikom rešavanja konflikata između učenika, nastavnika, roditelja i rukovodstva škole.

2.5. Saradnja sa drugima

Pedagoški savetnik saraduje sa:

- učenicima;
- nastavnicima;
- odeljenjskim starešinama;
- roditeljima, drugim članovima porodice, starateljima;
- direktorom, pomoćnikom direktora, zamenikom direktora;
- opštinskim i državnim institucijama;
- nevladinim organizacijama;
- drugim stručnjacima – logopedom, psihologom, psihijatrom, lekarom;
- policijom.

2.6. Statistika

Prema navodima ministra obrazovanja i nauke iz 2017. godine, u Bugarskoj ima više od 1100 školskih psihologa i pedagoških savetnika, od kojih većina radi u velikim školama (Вълчев, 2017).

S obzirom na to da je te iste godine bilo 2505 državnih i opštinskih škola, od kojih 1990 opšteobrazovnih, 61 specijalna i 454 stručne (Национален статистически институт, 2017: 38-52), može se zaključiti da skoro svaka druga škola u Bugarskoj ima školskog psihologa ili pedagoškog savetnika. Ti stručni profili uglavnom rade u školama sa preko 500 učenika. Želja Ministarstva obrazovanja i nauke jeste da svaka škola sa preko 400 učenika ima najmanje jednog psihologa ili pedagoškog savetnika.

Izvori

Вълчев, К. (2017). *Интервю в „Още от деня“*, БНТ, 17 октомври 2017. Изтеглено на 18. януари 2018 г. от World Wide Web: <https://www.novini.bg/news/449302.html>.

Длъжностна характеристика на длъжност „Педагогически съветник“ (2012). Изтеглено на 16. януари 2018 г. от World Wide Web: <http://www.dokumentacia.com/>

Закон за предучилищното и училищното образование(2015). *Държавен вестник*, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г., изм. и доп. бр. 98 от 9.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., изм. бр. 105 от 30.12.2016 г., в сила от 1.01.2017 г., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г.

Министерство на образованието, науката и технологиите(1994). Инструкция № 2 от 29.07.1994 г. за изискванията за заемане на длъжността „учител“ или „възпитател“ съобразно придобитото образование, професионална квалификация и правоспособност. *Държавен вестник*, бр. 69 от 26.08.1994 г., изм. 1994 г., 1995 г., 1996 г., 1997 г., 2003 г.

Министерство на труда и социалната политика (2011). *Национална класификация на професиите и длъжностите в Република България – 2011*. София: МТСП. Изтеглено на 20. януари 2018 г. от <https://www.milsp.government.bg/nkpd/>

Национален статистически институт (2017). *Образование в Република България 2017*. София: НСИ.

Попков, Т. (2016). *Характеристики на дейността на педагогическия съветник*. DOI: 10.13140/RG.2.1.2269.1926. Изтеглено на 25. януари 2018 г. от World Wide Web: <https://www.researchgate.net/publication/289529533>.

3. Savetodavna služba u Danskoj

3.1. Normativni okvir

U svim školama u Danskoj postoji poseban tim, sastavljen od nastavnika i pedagoga specijalizovanih za određenu oblast (npr. teškoće u učenju, problemi u ponašanju i sl.), koji brine o razvoju i dobrobiti dece i pruža dodatnu pomoć i podršku onima kojima je to potrebno, što uključuje i obavljanje savetodavnog rada sa učenicima. Međutim, ukoliko škola proceni da ne može sama da reši probleme i izazove sa kojima se suočava u radu sa učenicima, onda se obraća pedagoško-psihološkoj službi koja deluje na nivou opštine (komune). Prema Zakonu o javnim školama svaka opština ima obavezu da obezbedi pedagoško-psihološko savetovanje za decu i mlade (do 18. godine) (Undervisnings ministeriet, 2000). S obzirom na visok stepen decentralizacije u Danskoj, pedagoško-psihološke službe (Pædagogisk-psykologisk rådgivning – PPR) organizovane su na različit način u različitim opštinama. Ovu službu u najvećoj meri čine psiholozi, kao i stručnjaci za specijalno obrazovanje (za poremećaje sluha, smetnje u govoru i čitanju), a negde su uključeni i drugi stručni profili. Obično je svaki savetnik koji radi u ovoj službi zadužen za saradnju sa određenim brojem škola i ima zadatak da pomaže nastavnicima, roditeljima i učenicima prema potrebi. Za funkcionisanje ove službe značajan je dokument Ministarstva obrazovanja „Smernice za pedagoško-psihološko savetovanje“ (Undervisnings ministeriet, 2000).

U danskom školskom sistemu značajnu ulogu ima i karijerno savetovanje, koje je odvojeno od pedagoško-psihološkog savetovanja. Nakon donošenja zakona o karijernom vođenju/savetovanju 2003. godine, za ove poslove su zaduženi (među)opštinski i regionalni centri za profesionalnu orijentaciju mladih. Opštinski centri za profesionalnu orijentaciju (Ungdommens Uddannelsesvejledning – UU) se bave savetovanjem vezanim za tranziciju iz obaveznog obrazovanja ka srednjoškolskom obrazovanju, a regionalni centri (Studievalg) nude savetovanje vezano za tranziciju iz srednjeg ka visokom obrazovanju (Ministry of Education, 2017). Karijerni savetnici iz ovih centara su zaduženi za određeni broj škola u kojima ostvaruju različite aktivnosti sa učenicima.

3.2. Uslovi za zapošljavanje

Kao savetnici/konsultanti u školama ili u opštinskim savetodavnim službama mogu da rade oni koji su završili studije iz oblasti obrazovanja i koji su, pored toga, stekli dodatno obrazovanje (60 ECTS), tj. specijalizaciju u nekoj oblasti (u okviru specijalnog obrazovanja, socijalne pedagogije, karijernog savetovanja itd.) ili ako su završili master studije iz oblasti savetovanja. Savetnik-psiholog u Danskoj mora da ima završene master studije iz psihologije (3 godine bečelor studija i 2 godine master studija).

3.3. Uloga pedagoško-psihološke službe i službe za profesionalnu orijentaciju

Uloga eksterne pedagoško-psihološke službe (PPR) je da pruža pomoć pojedincima i obrazovnim ustanovama (školama i dnevnim centrima za decu) kako bi se obezbedili optimalni uslovi za razvoj deteta/učenika, naročito onih koji pripadaju osetljivim grupama (smetnje u razvoju, socio-emocionalni problemi, problemi u ponašanju itd.). Iako je prethodnih decenija psihološko savetovanje bilo usmereno prevashodno na individualni rad s decom/učenicima sa smetnjama u razvoju (dijagnostifikovanje, procena i odgovarajući tretman), danas je fokus pomeren na stvaranje inkluzivnog okruženja, odnosno obezbeđivanje uslova koji su podsticajni i podržavajući za svako dete/učenika (Tanggaard & Elmholdt, 2007). To podrazumeva pružanje podrške školama u pogledu toga kako da na najbolji način odgovore na različite potrebe učenika. Škole se obraćaju PPR službi kada procene da je potrebno da se i ona uključi u rešavanje određenih pitanja. Takođe, ova služba, ukoliko postoji saglasnost roditelja, daje stručno mišljenje o tome da li je detetu potrebno specijalno obrazovanje. Osim toga, roditelji i učenici mogu sami da traže savetodavnu pomoć od PPR službe u prevazilaženju problema koji se tiču razvoja i odrastanja deteta (Undervisnings ministeriet, 2000).

Karijerni savetnici u školi realizuju individualne i grupne razgovore sa učenicima, drže predavanja i radionice, organizuju obaveznu praksu u preduzeću itd. Posebnu pažnju posvećuju učenicima koji su u riziku od napuštanja škole, a imaju obavezu i da stupe u kontakt sa osobama mlađim od 25 godina koji nisu završili srednju školu, a nisu ni zaposleni (Guidance in Education ..., 2014).

3.4. Funkcija savetodavne službe

Pedagoško-psihološke službe su interdisciplinarno organizovane, tako da mogu da odgovore na različite potrebe svojih korisnika. Na osnovu uvida u informacije o radu PPR službi većeg broja opština, moguće je izvesti zaključak da ove službe imaju sledeće funkcije:

- preventivna – preventivni rad sa učenicima iz osetljivih grupa u cilju predupređivanja problema u učenju i razvoju deteta/učenika;
- dijagnostička – procena i davanje preporuke o vrsti pomoći koja je potrebna detetu, kao i davanje preporuke o potrebi uključivanja u specijalno obrazovanje;
- savetodavna i instruktivna – pružanje pomoći roditeljima i nastavnicima/školama u rešavanju problema sa kojim se suočavaju i u obezbeđivanju podsticajne sredine za učenje i razvoj;
- stimulativna (tretman) – neposredan rad sa učenicima koji imaju potrebu za dodatnom podrškom u obrazovanju i konsultativna pomoć nastavnicima u radu sa tom decom.

Funkcija karijernih savetnika je da pomognu deci i mladima da promišljeno donesu odluku o izboru daljeg obrazovanja ili zanimanja.

3.5. Saradnja sa drugima

Savetodavci iz PPR službi nužno sarađuju sa učenicima, roditeljima i sa članovima školskog kolektiva, a po potrebi i sa stručnjacima iz zdravstvenog sektora i sektora socijalne zaštite. Pored individualne saradnje sa učenicima, roditeljima ili nastavnicima, oni, kao članovi tima, učestvuju na zajedničkim sastancima sa osobljem škole i roditeljima kada se razmatra rad i napredovanje učenika i pravi plan daljeg delovanja.

3.6. Statistika

Broj i sastav pedagoško-psihološke službe se razlikuju među opštinama. Ona obično ima 15-30 psihologa, i nešto manji broj specijalnih pedagoga (najviše logopeda) i drugih stručnih profila. Što se tiče profesionalne orijentacije, postoje 52 opštinska i 7 regionalnih centara za profesionalnu orijentaciju. Na primer, u tri opštine u južnom delu Sjelanda, u kojima ima 65 osnovnih škola (ISCED 1 + ISCED 2), postoji 31 karijerni savetnik koji radi u opštinskom centru za profesionalnu orijentaciju (Guidance in Education ..., 2014).

Izvori

Guidance in Education – the educational guidance system in Denmark (2014).

Copenhagen: Euroguidance Denmark, The Danish Agency for Higher Education.

Ministry of Education (2017). About educational and vocational guidance. Retrieved February 7, 2018 from the World Wide Web <http://eng.uvm.dk/educational-and-vocational-guidance>

Tanggaard, L & Elmholdt, C. (2007). Learning trajectories among educational psychologists. *Studies in Continuing Education*, Vol. 29, No. 3, 295-314.

Undervisnings ministeriet (2000). Vejledning om PPR – pædagogisk- psykologisk rådgivning. Retrieved February 5, 2018 from the World Wide Web <http://static.uvm.dk/Publikationer/2001/ppr/>

4. Stručni saradnici u Hrvatskoj

4.1. Normativni okvir

Zapošljavanje školskih pedagoga i psihologa u Hrvatskoj započelo je pre šest decenija. Njihova uloga u osnovnoj školi prvi put je zakonski regulisana 1964. godine, a nekoliko godina kasnije su doneti orijentacioni programi rada za profesiju pedagoga i psihologa (Staničić, 2005). Danas su pitanja koja se tiču cilja i zadataka delovanja stručnih saradnika, poslova koje obavljaju, potrebnih kvalifikacija, kriterijuma za određivanje broja stručnih saradnika u školi itd. regulisana različitim zvaničnim dokumentima (zakon, pravilnici, normativi). Tokom poslednjih petnaestak godina postojale su inicijative da se zvanično usvoji dokument u kome je celovito razrađena "konceptija razvojne pedagoške delatnosti stručnih saradnika", ali do toga još nije došlo.

Stručnim saradnicima u školi se smatraju stručno osposobljene osobe koje pružaju pomoć u nastavnom i školskom radu (Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, 2008), i to putem ostvarivanja neposrednog vaspitno-obrazovnog rada s učenicima, kao i putem obavljanja stručno-razvojnih i koordinacijskih poslova (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008).

Kao stručni saradnici u osnovnoj i srednjoj školi mogu da rade pedagog, psiholog, stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila i bibliotekar. Prema nedavno donetim standardima predviđeno je da škola koja ima do 180 učenika zapošljava dva stručna saradnika od kojih jedan mora biti pedagog, ona koja ima više od 180, a manje od 500 učenika zapošljava tri stručna saradnika, a ako ima više od 500 učenika zapošljava četiri stručna saradnika. Ukoliko osnovna škola ima od 15 do 20 učenika, odnosno srednja škola više od 20 učenika s teškoćama u razvoju koji se školuju po posebnim programima i učenika s poremećajima u ponašanju, onda ima pravo da zaposli stručnog saradnika edukacijsko-rehabilitacijskog profila (logoped, socijalni pedagog, stručnjak za edukacijsku rehabilitaciju). Škola prema potrebi može zaposliti i veći broj stručnih saradnika ukoliko lokalna zajednica ili drugo pravno lice obezbedi njihovo finansiranje (Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, 2008; Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, 2008).

4.2. Uslovi za zapošljavanje

Zakonom je predviđeno da poslove stručnog saradnika u vrtiću i školi može obavljati osoba koja je završila diplomatske studije (tj. studije drugog stepena) odgovarajuće vrste i ima pedagoške kompetencije (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008; Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, 1997). Stručni saradnici u vrtiću i školi moraju da imaju položen stručni ispit, koji treba da obave u roku od godinu dana nakon isteka pripravničkog staža.

4.3. Uloga stručnih saradnika

Osnovna uloga stručnih saradnika je da podstiču, usmeravaju razvoj i unapređuju vaspitno-obrazovno delovanje vrtića i škole, na osnovu profesionalnih znanja, a u skladu sa potrebama društva i ličnosti deteta/učenika. Poslovi stručnih saradnika u školi obuhvataju neposredni rad s učenicima; saradnju sa roditeljima, nastavnicima i sa drugim ustanovama; učešće u izradi godišnjeg programa rada škole i školskog kurikulumu; analizu vaspitno-obrazovnog rada škole; sprovođenje preventivnih programa; identifikaciju i praćenje učenika s posebnim potrebama; ostvarivanje profesionalne orijentacije; stručno usavršavanje itd. (Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi, 2014). Iako su poslovi školskog pedagoga i psihologa u velikoj meri slični, moglo bi se reći da je težište u radu školskog psihologa stavljeno na pružanje stručne pomoći učenicima u cilju podsticanja njihovog individualnog razvoja, dok su aktivnosti školskog pedagoga više usmerene na ostvarivanje i unapređivanje nastavnog i školskog rada.

4.4. Funkcije stručnih saradnika

U dokumentu koji sadrži predlog koncepcije razvojne pedagoške delatnosti stručnih saradnika u Hrvatskoj izdvojene su sledeće funkcije profesionalnog delovanja stručnih saradnika (Jurić i sar., 2001):

- operativna (neposredni rad na pripremi i realizaciji vaspitno-obrazovnog delovanja);
- studijsko-analitička (kontinuirano praćenje vaspitno-obrazovnog procesa u školi, što čini pretpostavku evaluacije kvaliteta rada ustanove i njegovog unapređivanja);
- informativna (pružanje informacija učesnicima školskog rada u skladu s njihovim potrebama);
- instruktivna (davanje saveta, instrukcija, predlaganje rešenja učesnicima vaspitno-obrazovnog procesa – učenicima, nastavnicima, roditeljima, direktoru itd.);
- savetodavna (rad na specifičnim razvojnim problemima učenika i profesionalnim potrebama nastavnika);
- istraživačka (sticanje znanja o promenama i inovacijama koje će doprineti podizanju kvaliteta razvoja učenika, rada nastavnika i funkcionisanja ustanove u celini);
- normativna (razvoj odgovarajućih normi, postupaka i protokola za stručno i kvalitetno obavljanje radnih zadataka i razmenu iskustva).

4.5. Saradnja sa drugima

Smatra se da stručna služba u školi ostvaruje svoju funkciju interdisciplinarnim pristupom i timskim radom sa svim učesnicima školskog rada i uz pomoć institucija izvan škole (Staničić, 2005).

4.6. Statistika

Zvaničnim statističkim podacima za osnovne i srednje škole prati se ukupan broj stručnih saradnika, ali ne i njihova struktura prema stručnim profilima. Podaci za 2015/16. godinu pokazuju da je u 2049 osnovnih škola (862 matične škole i 1187 satelit škola i odeljenja) radilo 2289 stručnih saradnika (u ekvivalentu punog radnog vremena) (Državni zavod za statistiku, 2017).

Izvori

Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (2008). *Narodne novine*, br. 63/08, br. 90/10.

Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (2008). *Narodne novine*, br. 63/08, br. 90/10.

Državni zavod za statistiku (2017). *Osnovne škole: kraj šk. g. 2015./2016. i početak šk. g. 2016./2017.* Zagreb: Državni zavod za statistiku.

Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S. i Vrgoč, H. (2001). *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika – prijedlog.* Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.

Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (2014). *Narodne novine*, br. 34/14.

Staničić, S. (2005). Uloga i kompetencije školskih pedagoga. *Pedagogijska istraživanja*, Vol. 2, No. 1, 35- 47.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008). *Narodne novine*, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 94/13, 136/14 - RUSRH, 152/14 i 7/17.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (1997). *Narodne novine*, br. 10/97, 107/07 i 94/13.

5. Školski savetnik u Irskoj

5.1. Normativni okvir

U Irskoj se osoba koja radi kao školski savetnik naziva savetnik za pedagoško vođenje (guidance counsellor). Pedagoško vođenje ne podrazumeva administrativno vođenje, već je reč o stručnjaku čiji je zadatak da doprinosi uspešnom socio-emocionalnom razvoju i obrazovanju učenika.

Zakonom o obrazovanju iz 1998. godine (Education Act, 1998) predviđeno je da škole razrade program pedagoškog vođenja, tj. program rada savetnika za pedagoško vođenje, kao sastavni deo opšteg programa rada škole. U Zakonu se navodi da škola treba da iskoristi raspoložive resurse kako bi obezbedila učenicima pedagoško vođenje/savetovanje koje treba da im pomogne u donošenju odluka vezanih za njihovo obrazovanje i karijeru (čl. 9, al. c).

Za ovu oblast je nadležan Nacionalni centar za pedagoško vođenje (National Centre for Guidance in Education, NCGE), koji deluje kao agencija u okviru irskog Ministarstva obrazovanja (Department of Education and Skills, DES; prethodno ime – Department of Education and Science, DES). Profesionalno udruženje ovih stručnjaka naziva se Institut savetnika za pedagoško vođenje (Institute of Guidance Counsellors, IGC).

5.2. Uslovi za zapošljavanje

U Irskoj postoji veliki broj stručnih profila koji mogu da rade u oblasti pedagoškog vođenja i savetovanja. Ovi profili su navedeni na internet stranici Nacionalnog centra za pedagoško vođenje (National Centre for Guidance in Education, n. d.), od kojih su neki:

- savetnik za pedagoško vođenje;
- karijerni savetnik;
- koordinator za vođenje i savetovanje odraslih;
- zastupnik mladih;
- savetnik za projekte;
- savetnik (trener) za zapošljavanje;
- lični savetnik (vezano za posao);
- supervizor za zapošljavanje na nivou opštine.

Kandidat za radno mesto školskog savetnika treba da je stekao diplomu za nastavničku profesiju, kao i da ima završene master studije (odnosno II ciklus) iz oblasti pedagoškog vođenja/savetovanja, uključujući i licencu za obavljanje ove delatnosti. Za radna mesta van škole, npr. u centrima za rad sa mladima, u oblasti obrazovanja odraslih ili u oblasti visokog obrazovanja, ne traže se nastavničke kvalifikacije (National Centre for Guidance in Education, 2012).

5.3. Uloga školskog savetnika

Ministarstvo prosvete Irske je 2005. godine istaklo da je uloga školskog savetnika da pruža pomoć i podršku učenicima u tri oblasti: lični i socijalni razvoj, učenje (obrazovanje), karijerno savetovanje (Department of Education and Science, 2005:4). Pedagoško vođenje i savetovanje spada u ključne segmente rada škole, i ono se ostvaruje kroz individualni ili grupni rad tokom celokupnog procesa školskog obrazovanja. Cilj je da se pruži pomoć učenicima u donošenju odluka, rešavanju problema, razumevanju bihevioralnih problema i razvoju strategija za prevazilaženje teškoća. Proces pedagoškog vođenja i savetovanja treba da pomogne učenicima da postanu svesni i da prihvate svoje talente i sposobnosti, da istraže različite mogućnosti, da razvijaju samostalnost i odgovornost za svoje postupke, da budu informisani prilikom donošenja odluka o svom životu i da slede to što su izabrali (Department of Education and Science, 2005: 4-5).

5.4. Funkcije školskog savetnika

Školski savetnik u Irskoj ima prilično ograničene funkcije u osnovnom obrazovanju. Njegovo delovanje je daleko izraženije na nivou nižeg i višeg srednjeg obrazovanja. Moguće je izdvojiti sledeće funkcije školskog savetnika:

1. Identifikovanje specifičnih potreba učenika.
2. Pomaganje učenicima prilikom opredeljivanja za školu/program obrazovanja koji žele da pohađaju.
3. Savetovanje učenika vezano za njihove mogućnosti, interesovanja, sposobnosti, izbore, aspiracije.
4. Podrška ličnom i socijalnom razvoju vezana za slobodno vreme, probleme i izazove odrastanja, stres, upravljanje sopstvenim učenjem, uspešan prolazak kroz sve nivoe školskog obrazovanja.
5. Upućivanje učenika na dobijanje dodatne, specijalizovane pomoći izvan škole, kada je to potrebno.
6. Određivanje načina pružanja pomoći učenicima koji žive u nepovoljnim okolnostima.
7. Prevencija ranog napuštanja školovanja.
8. Zajedničko učešće sa nastavnicima i drugim stručnjacima u radu sa učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama.
9. Podrška učenicima koji pripadaju manjinskim grupama i imigrantima.
10. Pružanje podrške u obrazovanju odraslih učenika, ako u školi postoje takvi programi.
11. Učešće u procesu inkluzivnog obrazovanja kroz kreiranje strategija za podsticanje motivacije i samoprocene; razumevanje rasnih, etničkih i intelektualnih razlika; redovno pohađanje škole; predlaganje mogućnosti za dalje obrazovanje ili za zapošljavanje učenika koji napuštaju školovanje.
12. Rad sa roditeljima radi pružanja podrške ličnom i socijalnom razvoju, obrazovanju i karijernom razvoju njihove dece.

Svaka škola osmišljava sopstveni program pedagoškog vođenja i savetovanja učenika, u čemu glavnu ulogu ima školski savetnik. Ovi programi se razlikuju u zavisnosti od nivoa obrazovanja – osnovnog, nižeg srednjeg i višeg srednjeg obrazovanja. Ovaj školski dokument, generalno gledano, sadrži planirane aktivnosti usmerene na pružanje pomoći učenicima prilikom:

- izbora nastavnih predmeta;
- adaptacije nakon prelaska na viši ciklus/nivo obrazovanja;
- odabira škole/programa obrazovanja (i završnog sertifikata);
- korišćenja interne podrške/usluga koje pruža škola;
- upoznavanja s ulogama i funkcijama članova školskog kolektiva (to se prevashodno odnosi na učenike koji pohađaju prvu godinu u datoj školi);
- informisanja o tome koja znanja i veštine su neophodne kako bi se ostvarili obrazovni standardi za kraj određenog ciklusa/nivoa obrazovanja;
- planiranja svog vremena;
- odabira oblasti daljeg obrazovanja i buduće karijere;
- upoznavanja s kompetencijama i veštinama potrebnim za različita područja rada/poslove u okviru tržišta rada, uključujući i kako uspešno pronaći posao;
- ostvarivanja objektivne samoprocene u pogledu postignuća, sposobnosti, stavova i interesovanja i sagledavanje kako je to povezano sa izborom karijere;
- izbora nastavnih predmeta, aktivnosti, uloga, odgovornosti, prakse tokom tzv. tranzicionog razreda (transition year) koji čini prvu godinu višeg srednjeg obrazovanja;
- poseta obrazovnim manifestacijama, kao što su dani otvorenih vrata na koledžima i univerzitetima i seminari iz oblasti profesionalne orijentacije;
- susreta sa bivšim učenicima škole, kao i poseta poslodavcima;
- izbora kurseva u programima obrazovanja odraslih (u školama koje nude takve programe).

Prema smernicama Nacionalnog centra za pedagoško vođenje (National Centre for Guidance in Education, 2017: 12-13) program pedagoškog vođenja i savetovanja u školi treba da sadrži tri segmenta:

1. Vođenje i savetovanje svih učenika u domenu njihovog ličnog i socijalnog razvoja, učenja (obrazovanja) i karijernog razvoja.
2. Vođenje i savetovanje samo nekih učenika, pre svega onih koji prelaze sa jednog nivoa obrazovanja na sledeći, tj. koji su završna ili su prva godina na određenom nivou obrazovanja.
3. Vođenje i savetovanje samo pojedinih učenika, onih koji imaju specifične probleme ili prolaze kroz period lične krize, pri čemu je potrebno uključivanje i drugih stručnjaka.

5.5. Saradnja sa drugima

Školski savetnik najčešće ostvaruje kontakte, razmenjuje informacije i radi zajedno sa predmetnim nastavnicima, koji imaju snažan uticaj na učenike prilikom odabira predmeta koje će polagati na završnim ispitima. Pored toga, školski savetnik ostvaruje saradnju sa velikim brojem osoba u školi i van nje, kao što su odeljenjske starešine, nastavnici angažovani u određenim timovima, psihoterapeuti, koordinatori za prijem učenika u škole na narednom nivou obrazovanja, kao i parohijski sveštenici, predstavnici opštinskih službi i lokalne privrede.

5.6. Statistika

Škole koje imaju do 500 učenika treba da imaju najmanje jednog školskog savetnika, a škole sa preko 500 učenika na svakih dodatnih 250 učenika zapošljavaju još po jednog savetnika.

Izvori

Department of Education and Science (2005). Guidelines for Second Level Schools on the Implications of Section 9 (c) of the Education Act 1998, relating to students' access to appropriate guidance. Dublin: DES.

Education Act (1998). Retrieved January 29, 2018 from the World Wide Web: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1998/act/51/enacted/en/html>

Institute of Guidance Counsellors (n. d.). Retrieved February 7, 2018 from the World Wide Web: <http://www.igc.ie/>

National Centre for Guidance in Education (2012). Guidance in Educational Settings in Ireland. Retrieved February 12, 2018 from the World Wide Web: https://www.ncge.ie/sites/default/files/ncge/uploads/Guidance_Ireland_revised_2012.pdf

National Centre for Guidance in Education (2017). NCGE: A Whole School Guidance Framework. Dublin: NCGE.

National Centre for Guidance in Education (n. d.). Becoming a Guidance Counsellor. Retrieved February 10, 2018 from the World Wide Web: <https://www.ncge.ie/ncge/becoming-guidance-counsellor>.

6. Stručni saradnici u Makedoniji

6.1. Normativni okvir

Pitanja vezana za rad stručnih saradnika u školskim institucijama u Makedoniji regulisana su pojedinim odredbama zakona, pre svega o osnovnom i srednjem obrazovanju, kao i u okviru određenih propisa (pravilnika, normativa) koje donosi Ministarstvo za obrazovanje i nauku, u čijoj su nadležnosti osnovno, srednje i visoko obrazovanje. Nedavno su u formi zvaničnog dokumenta usvojene osnovne profesionalne kompetencije stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama (Министерство за образование и наука, 2016).

Zakonom o osnovnoj, odnosno srednjoj školi određeno je da stručne saradnike u školi čine pedagog, psiholog, sociolog, socijalni radnik, defektolog i bibliotekar (s tim da u srednjoj školi to mogu biti i neki drugi profili) (Закон за основното образование, 2008; Закон за средното образование, 1995).

6.2. Uslovi za zapošljavanje

Na mestu stručnog saradnika u osnovnoj i srednjoj školi mogu da rade osobe koje su na nivou visokog obrazovanja završile prvi ciklus studija iz odgovarajućih naučnih disciplina (pedagogija, psihologija, defektologija...). Pošto je zakonski određeno da prvi ciklus akademskih studija u Makedoniji traje 4 godine i nosi 240 ESPB kredita (Закон за високото образование, 2008), to znači da svi profili koji rade kao stručni saradnici u školi treba da imaju završene studije u četvorogodišnjem trajanju, dok su studije na drugom ciklusu (master) stvar ličnog izbora. Posao stručnog saradnika na neodređeno radno vreme mogu dobiti osobe koje su položile stručni ispit, nakon pripravničkog staža koji traje godinu dana (Закон за основното образование, 2008; Закон за средното образование, 1995).

6.3. Uloga stručnih saradnika

Osnovna uloga stručnih saradnika u školi je pružanje stručne podrške učenicima, nastavnicima i roditeljima kako bi se postiglo uspešno funkcionisanje učenika na akademskom, emocionalnom, socijalnom i bihevioralnom planu. Takođe, stručni saradnici treba da pruže podršku svim učesnicima vaspitno-obrazovnog procesa kako bi njihovo delovanje doprinelo ostvarivanju ciljeva škole, ali i obrazovnog sistema u celini. U skladu sa tim, naglašava se da važnu ulogu stručnih saradnika predstavlja osmišljavanje i sprovođenje razvojnih i preventivnih aktivnosti u školi koje su u funkciji učenja i razvoja učenika (Основни професионални компетенции и стандарди за стручни соработници, 2016).

Poslednjih godina, pažnja je posebno usmerena na savetodavni rad s roditeljima, što je regulisano posebnim dokumentima (Програма за советување родители на ученици во основни училишта, 2012; Програма

за советување roditeli na učenici vo sredni učilišta, 2012), a uneto je i u zakone o osnovnom i srednjem obrazovanju. U navedenim dokumentima se ističe da je savetodavni rad zakonska obaveza za one roditelje čija deca imaju izrazito loš školski uspeh, izostaju sa nastave i ispoljavaju elemente nasilničkog i drugih oblika antisocijalnog ponašanja, ali njegov cilj nije samo prevazilaženje trenutnih poteškoća, već je usmeren i na razvijanje svesti kod roditelja o potrebi unapređivanja veština koje pozitivno utiču na kvalitet života deteta i njegovo školsko postignuće. Savetodavni rad sa roditeljima čija se deca suočavaju sa sličnim teškoćama se po pravilu odvija grupno, a obavlja ga psiholog, odnosno pedagog. Procedura pozivanja roditelja, rokovi, način ostvarivanja savetovanja i dokumentacija koja ga prati zvanično su propisani.

6.4. Funkcije stručnih saradnika

Osnovne profesionalne kompetencije koje treba da poseduju stručni saradnici kako bi uspešno obavljali svoju profesionalnu ulogu definisane su u okviru sedam područja rada, od kojih svako sadrži i određeni broj potpodručja (Министерство за образование и наука, 2016):

- rad sa učenicima (podrška učenicima u učenju; praćenje i podrška razvoju učenika; profesionalna orijentacija);
- rad sa nastavnicima (podrška nastavnicima u planiranju i realizaciji vaspitno-obrazovnog procesa i samoevaluaciji; podrška nastavnicima u radu sa učenicima; podrška nastavnicima u radu sa roditeljima);
- rad sa roditeljima (individualno i grupno savetovanje i konsultacije sa roditeljima; pedagoško obrazovanje roditelja; uključivanje roditelja u život i rad škole);
- saradnja sa zajednicom (saradnja sa lokalnom zajednicom; saradnja sa stručnim institucijama i organizacijama);
- profesionalni razvoj i profesionalna saradnja (lični profesionalni razvoj; podrška profesionalnom razvoju i saradnji zaposlenih u školi);
- analitičko-istraživački rad (analiza i procena vaspitno-obrazovnog rada; istraživanje vaspitno-obrazovnog rada);
- školska struktura, organizacija i klima (struktura škole i organizacija – planiranje i praćenje vaspitno-obrazovnog procesa, pedagoška evidencija i dokumentacija, evaluacija; školska klima, bezbedno okruženje i demokratska participacija).

Pored kompetencija zajedničkih za sve stručne saradnike u okviru navedenih područja i potpodručja, određene su i specifične kompetencije za svaki stručni profil ponaosob (za pedagoga, psihologa, sociologa, socijalnog radnika i defektologa).

6.5. Saradnja sa drugima

Pretpostavka uspešnog delovanja stručnih saradnika je saradnja sa svim učesnicima školskog rada, kao i timski rad sa stručnim saradnicima drugih profila.

6.6. Statistika

Zvanični statistički podaci pokazuju da je u 2015/16. školskoj godini na nivou osnovnog obrazovanja (koje traje 9 godina) bilo ukupno 988 redovnih osnovnih škola (matičnih i izdvojenih školskih jedinica), a da je broj stručnih saradnika u njima iznosio 1087 (Државен завод за статистика, 2017).

Govoreći o rezultatima ostvarenim u domenu savetodavnog rada sa roditeljima i sa učenicima, zamenik ministra prosvete nedavno je istakao da je tokom prethodnih 6 godina, koliko se nove mere primenjuju, obavljeno skoro 75.000 savetovanja (što obuhvata više susreta sa istim roditeljem ili učenicom), od čega je veći broj ostvaren u srednjoj, nego u osnovnoj školi, a najčešći povod savetodavnog rada je bio nezadovoljavajući školski uspeh (Министерство за образование и наука, 2017). On je istakao da je u cilju podrške ostvarivanju ovih napora angažovano dodatnih 200 psihologa, pedagoga i defektologa u osnovnim i srednjim školama.

Izvori

Државен завод за статистика (2017). *Основни и средни училишта на почетокот на учебната 2016/2017 година*. Преузето 3. фебруара 2018. са адресе <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.17.04.pdf>.

Закон за високото образование (2008). *Службен весник на Република Македонија*, бр. 35/2008, изм. и доп. 2008-2016.

Закон за основното образование (2008). *Службен весник на Република Македонија*, бр. 103/2008, изм. и доп. 2010-2016.

Закон за средното образование (1995). *Службен весник на Република Македонија*, бр. 44/1995, изм. и доп. 1996-2017.

Министерство за образование и наука (2016). *Правилник за основните професионални компетенции по подрачја на стручниот соработник во основните и средните училишта*. Преузето 2. фебруара 2018. са адресе http://mon.gov.mk/images/Osnovni_profesionalni_kompetencii_MON.pdf

Министерство за образование и наука (2017). *Во првото полугодие од оваа учебна година реализирани се 5.176 психолошко-педагошки советувања*. Преузето 3. фебруара 2018. са адресе <http://mon.gov.mk/index.php/2014-07-23-14-03-24/vesti-i-nastani/1777-5-176>.

Основни професионални компетенции и стандарди за стручни соработници (2016). Скопје: Македонски центар за граѓанско образование.

Програма за советување родители на ученици во основни училишта (2012). *Службен весник на Република Македонија*, бр. 103/2012.

Програма за советување родители на ученици во средни училишта (2012). *Службен весник на Република Македонија*, бр. 104/2012.

7. Školski savetnik na Malti

7.1. Normativni okvir

Vlada Malte i Sindikat prosvetnih radnika potpisali su 1974. godine sporazum o uvođenju pozicije (radnog mesta) školskog savetnika i nastavnika-savetnika (guidance teacher). Drugim sporazumom, potpisanim 1994. godine, određeno je na koliki broj učenika sledi jedan nastavnik-savetnik (Education Division, 2000:7). U Zakonu o obrazovanju (1988, izmene i dopune 1989-2017) navodi se da Direkcija za obrazovne usluge pri Ministarstvu obrazovanja treba da obezbedi ostvarivanje efikasnog delovanja školskih savetnika, socijalnih radnika, psihologa i ostalog stručnog osoblja u skladu sa potrebama učenika i njihovih porodica (član 11, stav 2).

7.2. Uslovi za zapošljavanje

Nastavnik-savetnik se bira među već postojećim nastavnicima, a na svakih 300 učenika u školi treba da bude imenovan jedan nastavnik-savetnik. Propisani maksimalni fond časova koji ima nastavnik-savetnik je 14 časova nedeljno (dok preostalo vreme koristi za aktivnosti iz domena pedagoškog savetovanja i vođenja).

Školski savetnik mora da poseduje diplomu iz oblasti pedagoškog savetovanja, koja se stiče kroz dvogodišnji studijski program za školskog savetnika u okviru drugog ciklusa studija (master nivo). Takođe, postoje i različiti kursevi namenjeni unapređivanju kvalifikacija nakon master nivoa. Na svake tri godine školski savetnik je u obavezi da pohađa takav kurs.

Pored toga, kandidat za poziciju školskog savetnika u srednjoj školi mora da ima najmanje 10 godina radnog staža u okviru nastavničke profesije, od čega najmanje pet godina u državnoj školi, kao i minimum pet godina radnog iskustva na poziciji nastavnika-savetnika. Za poziciju školskog savetnika u osnovnoj školi potrebno je da je osoba radila bar 10 godina kao nastavnik u osnovnoj školi.

Na Malti postoji jedan glavni školski savetnik koji se nalazi u Direkciji za obrazovne usluge pri Ministarstvu obrazovanja i njegov zadatak je da nadgleda rad ostalih školskih savetnika.

Državne škole na Malti su organizovane u 10 koledža. Koledž se u ovom slučaju odnosi na teritorijalno-administrativnu obrazovnu jedinicu. Svaki koledž obuhvata obično dve srednje škole i 6-7 osnovnih škola sa ukupnim brojem od oko 5000 učenika. Za svaki koledž je odgovoran jedan školski savetnik, a u retkim slučajevima su postavljena dva školska savetnika. Radno mesto školskih savetnika se nalazi ili u školi ili u centru za psihosocijalnu podršku u obrazovanju.

7.3. Uloga školskog savetnika

Ministarstvo obrazovanja Malte navodi da je uloga školskog savetnika pružanje pomoći celovitom razvoju učenika putem ostvarivanja kontinuiranog preventivnog i interventnog delovanja, kao i ostvarivanje savetodavnog rada (Ministry for Education and Employment, n. d., a).

Aktivnosti školskog savetnika čine deo psihosocijalne podrške u obrazovanju u okviru nacionalnih usluga podrške školama, kojima je osnovni cilj obezbeđivanje kvalitetne pomoći i podrške učenicima u skladu sa njihovim potrebama. Te usluge obuhvataju pružanje podrške razvoju svih aspekata ličnosti učenika, kako bi oni postali aktivni i odgovorni članovi društva (Ministry for Education and Employment, n. d., b). Uloga školskog savetnika se ne ogleda samo u pružanju individualnog i grupnog savetovanja, već on treba da bude i koordinator aktivnosti u koje će biti uključeni svi članovi školske zajednice.

7.4. Funkcije školskog savetnika

Sistem psihosocijalne podrške obuhvata širok spektar aktivnosti, od koji su najčešće:

- savetovanje u školi;
- obrazovno, profesionalno i karijerno vođenje u školi;
- karijerno vođenje/savetovanje;
- psihološke usluge u školi;
- socijalni rad u školi;
- programi unapređenja bezbednosti u školi.

Aktivnosti školskog savetnika su direktno povezane sa aktivnostima nastavnika-savetnika. Školski savetnici imaju viši nivo kompetentnosti u odnosu na nastavnike-savetnike. Školski savetnik pomaže nastavniku-savetniku i ostalom školskom osoblju kada se učenici ili njihovi roditelji obrate za pomoć ili savet. Učenici dobijaju informacije o tome kako, gde i u kojim slučajevima mogu da se obrate nastavniku-savetniku i školskom savetniku za pomoć.

Na Malti se pedagoško vođenje smatra sastavnim delom vaspitno-obrazovnog procesa u školi. Programi pedagoškog vođenja u školama povezani su sa intelektualnim, socijalnim i profesionalnim aspektima razvoja ličnosti učenika. U realizaciji tih programa ne učestvuju samo nastavnici, već svi članovi školskog kolektiva. U njima je fokus na identifikovanju različitih potreba učenika, kao i na primeni različitih strategija kako bi se na njih odgovorilo. Među te potrebe spadaju: razvojne potrebe tokom perioda odrastanja, specifične lične, obrazovne i profesionalne potrebe svakog učenika, kao i druge potrebe koje proističu iz zahteva koje školski sistem i društvo stavljaju pred učenike.

U skladu sa tim, nastavnik-savetnik usmeren je na razvijanje kod učenika:

- samopouzdanja i samopoštovanja;

- sposobnosti procenjivanja ličnih snaga i slabosti i izgradnju adekvatnih strategija delovanja u skladu sa tim;
- sposobnosti i veština neophodnih za uspostavljanje adekvatnih odnosa sa drugim osobama;
- veština karijernog planiranja;
- sposobnosti da se uspešno nosi s promenama i prekretnicama u životu;
- lične odgovornosti;
- ličnih i socijalnih veština kako bi se ostvarili kao kompetentni članovi društva.

Funkcije školskog savetnika uključuju:

1. Savetovanje u cilju rešavanja problema učenja i napredovanja učenika.
2. Individualno i grupno savetovanje.
3. Usmeravanje učenika ka drugim službama i agencijama u zavisnosti od njihovih potreba.
4. Savetovanje učenika prilikom izbora predmeta koje će pohađati, izbora programa obuke nakon završenog srednjeg obrazovanja ili prilikom upisa na visokoškolske institucije.
5. Unapređivanje kompetencija članova školskog kolektiva u oblasti savetovanja.
6. Pružanje podrške trudnicama i majkama koje su školskog uzrasta (Malta ima nekoliko takvih programa).
7. Saradnja s roditeljima kada se radi o specifičnim problemima njihove dece.
8. Vođenje razgovora s roditeljima na temu ličnog razvoja, školskih postignuća i obrazovnih aspiracija njihove dece.
9. Organizovanje različitih predavanja i kurseva u oblasti profesionalnog razvoja nastavnika.

7.5. Saradnja sa drugima

Školski savetnik najbliže saraduje sa nastavnicima-savetnicima. Takođe, on ostvaruje saradnju i sa ostalim nastavnicima, rukovodstvom škole, socijalnim radnicima, drugim stručnjacima, roditeljima, službama za podršku majkama u školskom uzrastu i sa predstavnicima visokoškolskih institucija.

7.6. Statistika

Ministarstvo obrazovanja Malte i Sindikat prosvetnih radnika su 1994. godine doneli odluku da na svakih 300 učenika treba da bude imenovan jedan nastavnik-savetnik. Na Malti postoji između 12 i 15 školskih savetnika, od kojih je jedan glavni, dok su preostali odgovorni za škole koje pripadaju određenom koledžu, od kojih svaki ima oko 5000 učenika.

Izvori

Education Act (1988, amended 1989-2017). Retrieved February 24, 2018 from the World Wide Web:

<http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8801>

Education Division. *Guidance & Counselling Services (2000). Description of Services Manual*. Malta: Education Division.

Ministry for Education and Employment (n. d., a). *Counselling Services in Schools*.

Retrieved February 21, 2018 from the World Wide Web:

https://education.gov.mt/en/education/student-services/Pages/Psycho-Social_Services/Counselling_Services_in_Schools.aspx

Ministry for Education and Employment (n. d., b). *Education Psycho-Social Services*.

Retrieved February 19, 2018 from the World Wide Web:

https://education.gov.mt/en/education/student-services/Pages/Psycho-Social_Services/Psycho-Social-Services.aspx

8. Školska psihološka služba u Rusiji

8.1. Normativni okvir

U školama u Rusiji funkcionišu tzv. službe praktične psihologije. Svaka škola ima ovu službu (koja se još naziva i psihološka služba), a u njoj rade osobe koje imaju zvanje pedagog-psiholog. Federalni propisi koji regulišu delatnost ove službe su:

- Odluka broj 636 Ministarstva obrazovanja Ruske federacije od 22. 10. 1999. godine: "Utvrđivanje statusa službe praktične psihologije u sistemu Ministarstva obrazovanja Ruske federacije";
- Pismo Ministarstva obrazovanja Ruske federacije od 27. 06. 2003. godine: "Metodičke preporuke za psihološko-pedagošku podršku učenicima u obrazovno-vaspitnom procesu u uslovima modernizacije obrazovanja";
- Federalni Zakon o obrazovanju u Ruskoj federaciji iz 2012. godine, s izmenama iz 2017. godine.

U gore pomenutoj Odluci br. 636 navodi se da ova služba pruža pomoć učenicima/vaspitanicima u stvaranju podsticajnih uslova za život, razvijanju njihove individualnosti tokom svih faza obrazovanja, razvoju stvaralačkih sposobnosti, stvaranju pozitivne motivacije za učenje, kao i utvrđivanju psiholoških uzroka teškoća u ličnom i socijalnom razvoju i prevenciji nastanka takvih teškoća. Navodi se da se pojam služba ne koristi zbog velikog broja zaposlenih u njoj, već zbog kompleksnosti međusobno povezanih aktivnosti koje realizuje.

8.2. Uslovi za zapošljavanje

Kandidat za radno mesto pedagog-psiholog u školskoj psihološkoj službi treba da je stekao visoko obrazovanje iz oblasti psihologije, koje uključuje razvojnu i pedagošku psihologiju, kao i psihodijagnostiku i korektivni rad. Na ovom radnom mestu može da se zaposli i osoba koja je završila studije iz oblasti pedagogije, ali ona mora da ima i dodatnu kvalifikaciju iz psihologije. Kandidat može da poseduje diplomu osnovnih studija (bečelor) ili master studija. Ne zahteva se radno iskustvo.

Školska psihološka služba može da ima zaposlenog samo jednog pedagoga-psihologa s punim radnim vremenom. Kada postoji potreba za angažovanjem više takvih stručnjaka, onda direktor škole imenuje jednog od njih za rukovodioca službe.

8.3. Uloga psihološke službe

Uloga školske psihološke službe je da pruža pomoć (Министерство образования, 1999):

- rukovodećim organima škole i pedagoškom osoblju u stvaranju socijalnog i psihološkog okruženja koje je podsticajno za individualni razvoj učenika;
- učenicima u sticanju znanja, veština i navika potrebnih za zapošljavanje, razvoj karijere i uspeh u životu;
- učenicima u prepoznavanju sopstvenih mogućnosti, sposobnosti i interesovanja;
- članovima pedagoškog kolektiva i roditeljima u vaspitanju učenika i podsticanju kod njih uzajamnog pomaganja, tolerancije i aktivne socijalne interakcije.

Uopšteno gledano, zadaci školske psihološke službe su sledeći (Министерство образования, 1999):

- psihološka analiza socijalnih uslova u školi, sagledavanje osnovnih problema, otkrivanje razloga njihovog pojavljivanja, kao i predlaganje načina za njihovo rešavanje;
- podrška psihičkom, socijalnom i intelektualnom razvoju učenika tokom svih faza njihovog obrazovanja;
- pružanje pomoći pedagoškom osoblju u prilagođavanju socijalno-psihološkoj klimi škole;
- prevencija i rešavanje teškoća učenika na socijalnom i psihološkom planu;
- učešće u složenoj pedagoško-psihološkoj proceni profesionalnog delovanja zaposlenih u školi, obrazovnih programa i projekata, kao i didaktičko-metodičkih pristupa;
- pomoć u širenju i primeni domaćih i inostranih naučnih saznanja iz psihologije u školskoj praksi;
- obezbeđivanje članovima pedagoškog kolektiva naučnih i stručnih materijala (izvora) iz oblasti psihologije.

8.4. Funkcije pedagoga-psihologa

Pedagog-psiholog u školskoj psihološkoj službi ima sledeće funkcije (Министерство образования, 1999, 2003):

1. Psihološko-obrazovna funkcija: podsticanje kod učenika, roditelja, nastavnika i rukovodstva škole potrebe za sticanjem psiholoških znanja koja će koristiti u svrhu svog ličnog razvoja.
2. Psihološko-preventivna funkcija: predupređivanje mogućih psiholoških problema kod učenika (u Rusiji se velika pažnja posvećuje tzv. maladaptaciji).
3. Psihološko-dijagnostička funkcija: neprestano praćenje učenika tokom svih faza procesa obrazovanja, identifikovanje njihovih individualnih osobnosti, sklonosti i potencijala, kao i uzroka teškoća u razvoju, učenju i socijalnoj adaptaciji.
4. Psihološko-korektivna funkcija: aktivan korektivni rad u procesu razvoja ličnosti kroz zajedničko delovanje pedagoga-psihologa, logopeda, lekara, socijalnih pedagoga i drugih stručnjaka.

5. Psihološko-konsultativna (savetodavna) funkcija: pružanje pomoći učenicima, roditeljima i nastavnicima u procesu razvoja, vaspitanja i obrazovanja.
6. Psihološko-rehabilitaciona funkcija: psihološka podrška učenicima i njihovim roditeljima tokom ostvarivanja konsultativnog (savetodavnog) i korektivnog rada, kao i razvijanje adaptivnih modela ponašanja i socijalne interakcije, čime se doprinosi uspešnoj socijalizaciji i integraciji.
7. Funkcija profesionalne orijentacije: pružanje pomoći učenicima u donošenju odluka o budućem obrazovanju i zanimanju u skladu sa njihovim sposobnostima, interesovanjima, motivacijom i socio-ekonomskim okolnostima na tržištu rada.

8.5. Saradnja sa drugima

U gore navedenim dokumentima u više navrata se napominje da školska psihološka služba ostvaruje svoje delovanje kroz blisku saradnju sa roditeljima (ili starateljima), članovima školskog kolektiva i rukovodećim organima škole. Takođe, ukazuje se na ostvarivanje saradnje sa službama socijalne zaštite i staranja, sudskim organima za maloletne prestupnike, javnim organizacijama za pomoć deci i učenicima i predstavnicima preduzeća.

8.6. Statistika

Svaka škola u Rusiji ima psihološku službu, koja može da ima i samo jednog pedagoga-psihologa. Broj zaposlenih u psihološkoj službi se određuje u skladu sa zahtevom da za 500 učenika treba da postoji jedan pedagog-psiholog.

Izvori

Министерство образования (2003). *Письмо Минобразования РФ от 27.06.2003 № 28-51-513/16 „О методических рекомендациях по психолого-педагогическому сопровождению обучающихся в учебно-воспитательном процессе в условиях модернизации образования“*. Москва: Министерство образования.

Министерство образования (1999). *Приказ № 636 Министерства образования Российской Федерации от 22.10.1999 г. „Об утверждении Положения Службы практической психологии в системе Министерства образования Российской Федерации“*. Москва: Министерство образования.

Федеральный закон „Об образовании в Российской Федерации“ (2012). № 273-ФЗ, от 29.12.2012, измен. 2017.

9. Školski savetnik u Sjedinjenim Američkim Državama

9.1. Normativni okvir

Profesija školski savetnik postoji jako dugo u SAD. Prvi školski savetnici se pojavljuju u SAD krajem XIX veka u vreme industrijske revolucije (Gysbers & Henderso, 2001). Tokom dvadesetih i tridesetih godina prošlog veka uloga školskog savetnika je dobila na značaju usled razvoja tzv. progresivnog obrazovanja. Pedagoško savetovanje u SAD ima veoma bogatu istoriju, praćenu promenama, modernizacijom i preispitivanjem (detaljnu raspravu o istorijskom razvoju videti u: Schimmel, 2008).

U drugoj polovini XX i prvoj deceniji XXI veka pojavilo se nekoliko zakona na federalnom nivou koji uključuju odredbe o delatnosti školskog savetnika, kao i brojni dokumenti u saveznom državama kojima se reguliše ova delatnost. Trenutno važeći federalni zakonski akt koji reguliše i pitanja pedagoškog savetovanja u školi je zakon pod nazivom Svaki učenik postiže uspeh (Every Student Succeeds Act, ESSA, 2015). Poglavlje IV ovog zakona sadrži zahtev da vlasti saveznih država i lokalne vlasti moraju da obezbede mogućnost svim učenicima da dobiju pomoć školskog savetnika.

Obrazovanje u SAD je decentralizovano. Svaka država ima pravo da usvaja svoje zakone o obrazovanju, da ima svoj školski sistem i svoja pravila o pedagoškim profesijama. Međutim, uprkos velikoj raznovrsnosti, moguće je navesti neke opšte karakteristike profesionalnog delovanja školskog savetnika u SAD.

9.2. Uslovi za zapošljavanje

Izveštaj dostupan na sajtu Američkog udruženja školskih savetnika (American School Counselor Association, ASCA, n. d.) pokazuje da je u 45 od 50 država za radno mesto školskog savetnika potreban nivo master studija. U ostalim državama dovoljne su bečelor studije. Mnogi master programi za školskog savetnika uključuju profesionalnu praksu (praktičan rad) pod nadzorom licenciranog školskog savetnika.

Prema Departmanu za rad Sjedinjenih država (to je Ministarstvo rada u SAD), pored master diplome iz oblasti pedagoškog savetovanja (ili bečelor diplome), od kandidata se traži da imaju licencu za obavljanje ove delatnosti, koja se dobija nakon uspešno položenog ispita. U nekim državama, od kandidata za radno mesto školskog savetnika se traži da imaju jednu ili dve godine radnog staža u svojstvu nastavnika ili da imaju licencu za nastavničku profesiju.

9.3. Uloga školskog savetnika

Školski savetnici u SAD se smatraju veoma značajnim članovima školskog kolektiva. Oni pružaju pomoć učenicima u cilju postizanja adekvatnih rezultata u učenju, pripreme za profesionalni život, kao i podsticanja socijalnog i emocionalnog razvoja. Smatra se da školski savetnici imaju ključnu ulogu u pomaganju učenicima da postanu produktivne i samoostvarene odrasle osobe. Rad školskih savetnika doprinosi stvaranju bezbednog okruženja za učenje i poštovanju prava svih članova školske zajednice.

U SAD postoji razlika u ulogama koje imaju školski savetnici na različitim nivoima školskog obrazovanja. Kad je reč o ulozi školskog savetnika u osnovnoj školi, naglasak je na ranoj identifikaciji teškoća u učenju i emocionalnih i socijalnih problema kod učenika koji mogu biti prepreka njihovom daljem razvoju. U srednjim školama fokus je na pružanju pomoći i podrške učenicima u fazi prelaska iz perioda detinjstva u adolescenciju, kada dolazi do izražaja ispoljavanje veoma različitih interesovanja, učestalo smenjivanje izražene aktivnosti sa letargijom, traganje za sopstvenim identitetom i povećana osetljivost na mišljenje koje drugi imaju o njima. U višim razredima srednje škole akcenat je na pružanju pomoći u planiranju daljeg obrazovanja i karijere. Školski savetnici pružaju informacije i pomoć učenicima prilikom opredeljivanja za određeni program obrazovanja, univerzitete, stipendije i radna mesta. Organizuju seminare koji se tiču konkurisanja za univerzitete ili za posao, pripreme potrebne dokumentacije, pripreme za intervju itd.

Najčešći izrazi koji ukazuju na ulogu školskog savetnika u SAD su:

- zastupnik učenika;
- agens promene;
- lider u aktivnostima podrške učenicima.

9.4. Funkcije školskog savetnika

U SAD postoji veliki broj različitih dokumenata i publikacija o profesionalnom delovanju školskog savetnika. Preko 300 univerziteta u svim državama nudi master studijske programe za pripremanje školskih savetnika. U okviru ovog područja postoji veći broj naučnih časopisa, od kojih su najprestižniji: *Counselor Education & Supervision*; *Elementary School Guidance & Counseling*; *Journal of Counseling and Development*; *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory, and Research*; *Journal of School Counseling*; *Professional School Counseling*; *School Counselor*.

Generalno gledajući, može se reći da su funkcije školskog savetnika:

- plansko-organizaciona;
- evaluativno-preventivna;
- obrazovna;
- razvojna;
- savetodavna;
- funkcija karijernog usmeravanja.

Na osnovu informacija sa internet stranice Američkog udruženja školskih savetnika (American School Counselor Association, ASCA, n. d.) i Departmana za rad (United States Department of Labor, 2018), mogu se izdvojiti sledeće aktivnosti školskog savetnika u SAD:

- Vršiti procenu sposobnosti i interesovanja učenika primenom intervjua i drugih instrumenata.
- Identifikuje probleme koji se tiču školskog obrazovanja.
- Pomaže učenicima da razumeju i prevaziđu socijalne i bihevioralne probleme radeći sa celim odeljenjem.
- Obavlja savetodavni rad – individualni ili u malim grupama.
- Radi sa učenicima na razvijanju veština, kao što su organizacione veštine, upravljanje sopstvenim vremenom, navike efikasnog učenja itd.
- Pomaže učenicima da naprave plan za postizanje svojih ciljeva u učenju i karijeri.
- Savetuje učenike o konkurisanju na univerzitetu i za posao.
- Obučava učenike i članove školskog kolektiva da se bave specifičnim problemima, kao što su nasilje, droga itd.
- Savetuje učenike i roditelje u pogledu dobijanja podrške i pomoći izvan škole ako im je potrebna.
- Nastoji da spreči rano napuštanje školovanja.
- Detaljno planira i vodi dokumentaciju o svojim aktivnostima.

Postoji veoma detaljno razrađen dokument koji predstavlja okvir za formulisanje programa pedagoškog savetovanja u školi pod nazivom Nacionalni model Američkog udruženja školskih savetnika (ASCA National Model, n. d.). Svaki školski savetnik u SAD sastavlja i sprovodi svoj program rada koji je u skladu sa okvirnim zahtevima Nacionalnog modela.

9.5. Saradnja sa drugima

Školski savetnik saraduje sa učenicima, roditeljima, rukovodstvom škole, predstavnicima lokalnih vlasti, poslodavcima, stručnjacima van škole, koledžima i univerzitetima.

9.6. Statistika

Prema podacima Zavoda za statistiku rada pri Departmanu za rad u 2016. godini u SAD je bilo 291.700 školskih i karijernih savetnika, sa prognozom da će ih do 2026. godine biti 328.400, tj. da će se za 10 godina njihov broj povećati za 13% (United States Department of Labor, 2018). Takav očekivani porast je veći nego u ostalim profesijama.

Standard koji preporučuje Američko udruženje školskih savetnika, a koji je u velikoj meri ostvaren širom Sjedinjenih Država, jeste da na svakih 250 učenika postoji po jedan školski savetnik.

Izvori

American School Counselor Association (ASCA) (n. d.). Retrieved January 22, 2018 from the World Wide Web: <https://www.schoolcounselor.org/>.

ASCA National Model (n. d.). American School Counselor Association. Retrieved January 25, 2018 from the World Wide Web: <https://www.schoolcounselor.org/school-counselors-members/asca-national-model>.

Every Student Succeeds Act (ESSA) (2015). U.S. Department of Education. Retrieved January 17, 2018 from the World Wide Web: <https://www.ed.gov/ESSA>.

Gysbers, N. C. & Henderson, P. (2001). Comprehensive guidance and counseling programs: A rich history and a bright future. *Professional School Counseling*, Vol. 4, No. 4, 246-256.

Schimmel, C. (2008). *School Counseling: A Brief Historical Overview*. (Dissertation Summary). Charleston: West Virginia Department of Education.

United States Department of Labor (2018). *School and career counselors: Summary*. Bureau of Labor Statistic. Retrieved January 18, 2018 from the World Wide Web <https://www.bls.gov/ooh/community-and-social-service/school-and-career-counselors.htm>

10. Stručni saradnici u Sloveniji

10.1. Normativni okvir

Temelji današnje koncepcije stručne službe u Sloveniji postavljeni su šezdesetih godina prošlog veka, kada su prvo u osnovnim, a kasnije i u srednjim školama i vrtićima počeli da se zapošljavaju stručni saradnici, tj. savetnici (svetovalni delavci) – školski psiholozi, socijalni radnici i pedagozi (Resman, 2000).

Stručna (savetodavna) služba u vrtiću i školi danas obuhvata stručnjake različitih profila: psihologe, pedagoge, socijalne radnike, socijalne pedagoge i specijalne pedagoge (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 2007). Iako su pitanja vezana za rad stručnih saradnika regulisana različitim zakonima i pravilnicima, ključan dokument za rad stručne službe su „Programske smernice“ (2008a; 2008b; 2008c). Ovaj dokument predstavlja osnovni okvir za rad stručne službe u vrtiću, osnovnoj i srednjoj školi i sadrži objašnjenje temeljnih polazišta i osnovnih načela delovanja stručne službe, opis osnovnih vrsta aktivnosti stručne službe, kao i pregled poslova i aktivnosti u okviru osnovnih područja rada stručne službe.

Prema važećim propisima, škole (osnovne i srednje) koje imaju 20 odeljenja mogu zaposliti jednog stručnog saradnika. Za svako odeljenje ispod ili iznad tog broja, norma se proporcionalno smanjuje, odnosno povećava, s tim što ne može iznositi manje od 0.25 radnog mesta za osnovnu školu, odnosno 0.20 za srednju školu (Pravilnik o normativih in standardih ..., 2007; 2010).

10.2. Uslovi za zapošljavanje

Prema zakonskim propisima, poslove stručnog saradnika može obavljati osoba koja je završila studije drugog stepena (psihologije; pedagogije; socijalnog rada; socijalne pedagogije; specijalne i rehabilitacijske pedagogije; inkluzivne pedagogije; supervizije, ličnog i organizacijskog savetovanja i sl.) ili studije iz odgovarajućih oblasti po programima koji su važili pre Bolonjske reforme (Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole, 2011). Stručni saradnici moraju da imaju položen stručni ispit nakon što završe pripravnički staž koji traje 10 meseci.

10.3. Uloga stručnih saradnika

Osnovna uloga stručnih saradnika je da, na temelju stručnih znanja, savetodavnog odnosa i autonomnog profesionalnog delovanja, učestvuju u rešavanju pedagoških, psiholoških i socijalnih pitanja vaspitno-obrazovnog rada u vrtiću i školi. Zadatak stručnih saradnika je da pružaju pomoć svim akterima (pred)školskog rada i da učestvuju u procesu planiranja, realizacije i evaluacije vaspitno-obrazovnog rada, čime doprinose uspešnosti pojedinaca,

grupa i ustanove u celini (Programske smernice, 2008a). Dakle, iako je delovanje stručnih saradnika usmereno na pružanje pomoći i podrške učenicima u njihovom razvoju i učenju, ono je mnogo šire od toga – podrazumeva i indirektnu pomoć, u smislu obezbeđivanja uslova potrebnih za optimalan razvoj učenika, što se ostvaruje u saradnji sa drugim članovima (pred)školskog kolektiva (Mrvar Gregorčič & Mažgon, 2016).

10.4. Funkcije stručnih saradnika

Tri osnovne, međusobno povezane i isprepletane vrste aktivnosti stručnih saradnika u vrtiću/školi su:

- pružanje pomoći (obuhvata neposredne oblike pružanja pomoći pojedincima ili grupama, kao i različite vrste posredne pomoći obavljanjem stručnih poslova i aktivnosti u okviru vrtića/škole ili van njih);
- razvojne i preventivne aktivnosti (praćenje postojećeg stanja, učestvovanje u osmišljavanju mera za unapređivanje vaspitno-obrazovnog procesa, koordinisanje ili realizacija različitih razvojnih, inovativnih ili preventivnih projekata u vrtiću/školi);
- planiranje i evaluacija (učestvuje u planiranju i evaluaciji rada škole, kao i planiranje i evaluacija rada stručne službe).

Ostvarujući ove tri grupe aktivnosti stručni saradnici pružaju pomoć svim učesnicima vaspitno-obrazovnog rada i sarađuju sa njima u sledećim oblastima rada i života vrtića/škole: nastava i učenje (igra i učenje u vrtiću); školska kultura i školska klima (kultura, klima i red u vrtiću); fizički, lični (kognitivni i emocionalni) i socijalni razvoj; profesionalna orijentacija; itd. (Programske smernice, 2008a). U Programskim smernicama za srednju školu dat je i vremenski okvir za realizaciju poslova u okviru različitih područja rada (Programske smernice, 2008b):

- planiranje, praćenje i evaluacija: 10–15%;
- razvojno-analitički poslovi: 5–10%;
- savetodavni rad s učenicima: 30–40%;
- savetodavni rad s nastavnicima: 20–25%;
- savetodavni rad s roditeljima: 15–20%;
- stručno usavršavanje: 5–10%;
- ostali poslovi: 5–10%.

10.5. Saradnja sa drugima

Delovanje stručnih saradnika u školi u okviru sve tri grupe osnovnih aktivnosti podrazumeva saradnju sa decom/učenicima, vaspitačima/nastavnicima, roditeljima, upravom vrtića/škole i institucijama iz okruženja. S obzirom na složenost i međusobnu povezanost pedagoških, psiholoških i socijalnih pitanja i problema, u obavljanju svog posla stručni saradnici u svom radu treba da sarađuju timski sa drugim stručnim saradnicima koji su različitog stručnog profila, bilo iz svoje ili iz drugih škola,

kao i sa stručnjacima iz drugih ustanova iz okruženja (Programske smernice, 2008a; 2008b; 2008c).

10.6. Statistika

Zvanični podaci za 2014/15. godinu pokazuju da su u 780 redovnih osnovnih škola (matičnih i područnih škola) radila ukupno 844 stručna saradnika, od čega 782 sa punim radnim vremenom. U 117 redovnih srednjih škola bilo je 198 stručnih saradnika, i to: 89 psihologa, 56 pedagoga, 31 socijalni radnik, 14 socijalnih pedagoga, pet specijalnih pedagoga (Statistični urad RS, n. d.)

Izvori

Mrvar Gregorčič, P. & Mažgon, J. (2016). Sodelovanje šolske svetovalne službe s posamezniki in institucijami v skupnosti. *Sodobna pedagogika*, No. 1, 38–57.

Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole (2011). *Uradni list RS*, št. 109/11, 10/12, 92/12, 49/13 in 75/15.

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva (2010). *Uradni list RS*, št. 62/10, 99/10 in 47/17.

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2007). *Uradni list RS*, št. 57/07, 65/08, 99/10, 51/14, 64/15 in 47/17.

Programske smernice: Svetovalna služba v osnovni šoli (2008 a). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Programske smernice: Svetovalna služba v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in v dijaških domovih (2008 b). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Programske smernice: Svetovalna služba v vrtcu (2008 c). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Resman, M. (2000). *Savjetodavni rad u vrtiću i školi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

Statistični urad RS (n. d.). *Podatkovni portal SI-STAT*. Preuzeto 29. januara 2018. sa adrese http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#09.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007). *Uradni list RS*, št. 16/07, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj.

11. Stručni saradnici u Srbiji

11.1. Normativni okvir

Konstituisanje pedagoško-psihološke službe kao posebne stručne službe u školama u Srbiji (kao i u nekim drugim zemljama bivše Jugoslavije) započelo je krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina dvadesetog veka zapošljavanjem prvih školskih pedagoga i psihologa, definisanjem statusa ove službe u zakonskoj regulativi i, dve decenije kasnije, donošenjem zvaničnog programskog dokumenta za njihovo profesionalno delovanje u školi (Trnavac, 1996).

Pozicija stručnih saradnika u vrtiću i školi, ciljevi i zadaci delovanja, uslovi zapošljavanja i uslovi rada određeni su zakonskim propisima, dok su oblasti rada stručnih saradnika definisane programskim dokumentom. Prema Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (2017), zadaci stručnog saradnika, između ostalog, obuhvataju: praćenje, podsticanje i pružanje podrške ukupnom razvoju deteta i učenika; pružanje stručne podrške vaspitaču, nastavniku i direktoru; praćenje i vrednovanje obrazovno-vaspitnog rada i predlaganje mera za povećanje kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada; ostvarivanje saradnje sa decom i učenicima, roditeljima, zaposlenima u ustanovi i sa lokalnom sredinom. Iako je predviđeno da stručni saradnici obavljaju svoje zadatke u skladu sa standardima kompetencija, ovakav dokument još nije donet.

Na mestu stručnog saradnika u vrtiću i školi po pravilu rade pedagog i/ili psiholog. U zavisnosti od potreba ustanove, moguće je da se angažuje i neki drugi stručni profil (socijalni radnik, defektolog, logoped ili andragog), ali se to u praksi retko ostvaruje. Trenutno važećim propisima za osnovno obrazovanje i vaspitanje određeno je da škola koja ima manje od 15 odeljenja može da zaposli stručnog saradnika s pola radnog vremena, od 16 do 23 odeljenja jednog stručnog saradnika, od 24 do 31 odeljenja 1,5 stručnog saradnika, od 32 do 39 odeljenja dva stručna saradnika i tako dalje (Pravilnik o kriterijumima i standardima za finansiranje ustanove koja obavlja delatnost osnovnog obrazovanja i vaspitanja, 2016). Slični normativi važe i za srednje obrazovanje.

11.2. Uslovi za zapošljavanje

U vrtiću i školi se na radnom mestu stručnog saradnika – pedagoga ili psihologa mogu zaposliti osobe koje imaju završene studije drugog stepena (master studije) iz oblasti pedagogije, odnosno psihologije ako su iz psiholoških, pedagoških i metodičkih disciplina stekli najmanje 30 kredita (najmanje po 6 iz svake od ovih oblasti) i 6 kredita stručne prakse, u skladu sa evropskim sistemom prenosa bodova. Direktor škole odlučuje koji stručni profil će biti primljen na mesto stručnog saradnika. Stručni saradnici moraju da imaju dozvolu za rad koju dobijaju nakon što polože ispit za licencu, a što treba da ostvare u periodu od najviše dve godine nakon što se zaposle.

11.3. Uloga stručnih saradnika

Ključne oblasti rada stručnih saradnika u vaspitno-obrazovnoj ustanovi, kao i poslovi i zadaci unutar tih oblasti, određeni su programskim dokumentom za rad stručnih saradnika (Pravilnik o programu svih oblika rada stručnih saradnika, 2012). Oblasti rada u okviru kojih deluju stručni saradnici su: (1) planiranje i programiranje obrazovno-vaspitnog rada, (2) praćenje i vrednovanje obrazovno-vaspitnog rada, (3) rad sa vaspitačima, odnosno nastavnicima, (4) rad sa decom/učenicima, (5) rad sa roditeljima, (6) rad sa direktorom i stručnim saradnicima, (7) rad u stručnim organima i timovima, (8) saradnja sa nadležnim ustanovama, organizacijama, udruženjima i lokalnom samoupravom, i (9) vođenje dokumentacije, priprema za rad i stručno usavršavanje. Dok su oblasti rada iste za sve stručne saradnike (pedagoge, psihologe, logopede, defektologe, socijalne radnike itd.), navedeni poslovi i aktivnosti unutar tih oblasti se u manjoj ili većoj meri razlikuju među stručnim profilima. Najveća podudarnost postoji u zadacima i poslovima pedagoga i psihologa. Od školskih pedagoga i psihologa se očekuje da doprinose uspešnoj realizaciji i unapređivanju školskog obrazovanja, i to pre svega kroz pružanje pomoći i podrške različitim učesnicima školskog rada.

11.4. Funkcije stručnih saradnika

U okviru 9 oblasti rada izdvojenih u programskim osnovama rada stručnih saradnika, navedena je ukupno 101 aktivnost koja spada u delokrug rada pedagoga i 83 aktivnosti koje obavlja psiholog. Na osnovu uvida u poslove i aktivnosti školskih pedagoga i psihologa, mogu se izdvojiti ključne funkcije stručnog saradnika:

- savetodavna i konsultativna funkcija – stručni saradnik pruža pomoć i podršku:
 - učenicima (u sagledavanju i prevazilaženju teškoća i problema u učenju, ponašanju i ostvarivanju kvalitetnih socijalnih odnosa; u razvoju individualnih potencijala; u donošenju odluke o budućem školovanju i zanimanju; u organizovanju i participaciji u onim segmentima školskog rada i života koji ih se direktno tiču i sl.);
 - nastavnicima (u planiranju, realizaciji i vrednovanju nastavnog rada; podsticanju motivacije učenika; primeni različitih metoda i oblika rada u nastavi; razvoju uspešne komunikacije sa učenicima; u saradnji sa roditeljima; u profesionalnom razvoju i sl.);
 - roditeljima (u ostvarivanju vaspitne funkcije porodice; u suočavanju sa teškoćama i problemima koje njihova deca imaju u razvoju, učenju i ponašanju; u uključivanju roditelja u školski rad i sl.);
- analitička funkcija – stručni saradnik prati i analizira: razvoj i napredovanje učenika; ostvarivanje nastavnih i vannastavnih aktivnosti; uzroke teškoća koje se javljanju u školskom radu; efekte inovativnih aktivnosti i projekata; primenu mera individualizacije i

- individualnog obrazovnog plana; uslove realizacije školskog rada; potrebe učenika, roditelja, lokalne sredine itd.);
- razvojna funkcija – stručni saradnik inicira i sprovodi: mere i akcije usmerene ka obezbeđivanju optimalnih uslova za individualni razvoj učenika i za zadovoljavanje potreba učenika; mere i aktivnosti usmerene ka unapređivanju nastavnog i školskog rada; istraživačke aktivnosti u školskoj sredini radi boljeg razumevanja i unapređivanja prakse itd.).

11.5. Saradnja sa drugima

U zvaničnom programskom dokumentu, ali i u stručnoj literaturi, naglašava se da je neophodno da stručni saradnici svoje profesionalno delovanje ostvaruju kroz saradnički rad i razvijanje partnerskih odnosa sa članovima školskog kolektiva i sa lokalnim i širim društvenim okruženjem (Hebib, 2014). Saradnički rad se smatra osnovnim preduslovom, ali i načinom i rezultatom profesionalnog delovanja stručnih saradnika u vrtiću i školi.

11.6. Statistika

Na osnovu dostupnih statističkih podataka nije moguće precizno identifikovati koji stručni profili rade na mestu stručnog saradnika u vrtićima i školama u Srbiji. Zvanični podaci pokazuju da je u školskoj 2009/10. bilo zaposleno 2417 stručnih saradnika u ukupno 3512 škola (Pešikan, 2012). Međutim, treba naglasiti da se ovde termin škola odnosi na svaku funkcionalno odvojenu jedinicu, što znači da su njime obuhvaćene ne samo matične škole, već i njihove područne škole ili "satelit" škole, koje su najčešće četvorogodišnje. Ako se posmatraju samo potpune, osmogodišnje škole (koliko i traje osnovno obrazovanje), onda proizlazi da u ukupno 1468 škola radi 2345 stručnih saradnika, što znači da sve osmogodišnje škole imaju bar jednog stručnog saradnika, a da ih većina ima dva.

Izvori

Hebib, E. (2014). Dimenzije uloge školskog pedagoga. *Nastava i vaspitanje*, br. 63, No. 2, 337-350.

Pešikan, A., Ivić, I. i Jankov, R. (2012). *Osnovni resursi u preduniverzitetskom obrazovanju u Srbiji*. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Pravilnik o kriterijumima i standardima za finansiranje ustanove koja obavlja delatnost osnovnog obrazovanja i vaspitanja (2016). *Službeni glasnik RS*, br. 73/16.

Pravilnik o programu svih oblika rada stručnih saradnika (2012). *Službeni glasnik - Prosvetni glasnik*, br. 5/2012.

Trnavac, N. (1996). *Pedagog u školi*. Učiteljski fakultet u Beogradu.

Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (2017). *Službeni glasnik RS*, br. 88/2017.

12. Školski savetnik u Ujedinjenom Kraljevstvu

12.1. Normativni okvir

Usled snažnog decentralizovanog karaktera upravljanja u obrazovanju, u Ujedinjenom Kraljevstvu je prisutna velika raznolikost u pogledu profesionalnog delovanja školskih savetnika među četiri entiteta – Engleskoj, Velsu, Škotskoj i Severnoj Irskoj. Postoje različite pozicije (radna mesta) – školski savetnici, rukovodioci školskih savetodavnih službi i članovi savetodavnih službi pri lokalnim prosvetnim vlastima. Takođe, postoje dva nivoa kompetentnosti, tj. dva zvanja: savetnik-praktičar i supervizor. Međutim, uprkos razlikama, moguće je izdvojiti neke opšte odlike ostvarivanja pedagoškog savetovanja u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Na nacionalnom nivou ne postoji normativni akt kojim se reguliše ova profesija, ali postoje dokumenti koji daju neke opšte smernice koje se tiču angažovanja, uloge i funkcije školskog savetnika. Takav jedan dokument je "Savetovanje u školama: plan za budućnost" (Department for Education, 2016), koji svake godine izdaje Departman za obrazovanje (što predstavlja Ministarstvo obrazovanja u UK). Slični dokumenti su periodični izveštaji Radne grupe za mentalno zdravlje i dobrobit dece i mladih (Children and Young People's Mental Health and Wellbeing Taskforce), formirane od strane vlade 2014. godine, a kojom rukovodi Departman za zdravstvo i socijalnu zaštitu (Department of Health i Social Care, DHSC) uz blisku saradnju sa Departmanom za obrazovanje.

Organizacija koja je veoma važna za obuku, akreditaciju i za unapređivanje kvalifikacija školskih savetnika je Britanska asocijacija za savetovanje i psihoterapiju (British Association for Counselling & Psychotherapy, BACP). Školski savetnici dobijaju licencu za rad ili od ove asocijacije, ili od tzv. Akreditovanog registra (Accredited Voluntary Registers), koga sačinjavaju akreditovana stručna udruženja/organizacije.

Prema navodima Departmana za obrazovanje, školski savetnik se bavi "intervencijom kojoj deca ili mladi mogu dobrovoljno da pristupe ako žele da otkriju, razumeju i prevaziđu probleme u svom životu koji mogu da prouzrokuju tegobu, neprijatnost i/ili konfuziju" (Department for Education, 2016: 6).

Departman za obrazovanje finansira rad programa Dečja linija (Child Line), koji je namenjen pružanju pomoći deci i mladima u situacijama nasilja, porodičnih problema, samoubilačkih namera, samopovređivanja, mentalnih poremećaja, niskog samopoštovanja i dr.

12.2. Uslovi za zapošljavanje

Najčešće se od kandidata traži da poseduje diplomu školskog savetnika, koja se dobija nakon master jednogodišnjih redovnih studija ili dvogodišnjih

vanrednih studija (s polovinom radnog opterećenja studenta). Na ove studijske programe najčešće se upisuju studenti koji su završili osnovne (bečelor) studije psihologije. Studije iz oblasti savetovanja se, osim na master nivou, nude i u okviru bečelor nivoa.

Prilikom objavljivanja slobodnih mesta za poziciju školskog savetnika, kandidat mora biti upisan u Akreditovani registar. Kandidati sa akreditacijom (licencom) Britanske asocijacije za savetovanje i psihoterapiju imaju mnogo veće šanse da budu primljeni. Akreditacija se dobija nakon što se završi program obuke koji je akreditovan od strane određene asocijacije (udruženja) ili nakon pohađanja programa za akreditaciju pri datoj asocijaciji.

Postoje različite mogućnosti za angažovanje školskih savetnika. Neke škole zapošljavaju školskog savetnika kao člana svog pedagoškog kolektiva, druge škole zaključuju ugovor sa spoljnim savetnicima (koji imaju privatnu praksu), dok neke škole angažuju savetodavnu službu pri lokalnim prosvetnim vlastima, tako da njihovi savetnici provode jedan ili dva dana nedeljno u školi ili pak posećuju školu samo u određenim konkretnim slučajevima.

12.3. Uloga školskog savetnika

Prema navodima Departmana za obrazovanje, uloga pedagoškog savetovanja je da se pomogne detetu i mladoj osobi da bolje razume sebe i svoj odnos sa svetom oko sebe, da postane svesna svojih sposobnosti i da ih iskoristi, da se osnaži i da joj se pruži podrška u rešavanju problema i ostvarivanju važnih ciljeva (Department for Education, 2016: 6).

12.4. Funkcija školskog savetnika

Prema smernicama Departmana za obrazovanje (Department for Education, 2016: 18-19) i navoda Britanske asocijacije za savetovanje i psihoterapiju (British Association for Counselling and Psychotherapy, 2018), mogu se izdvojiti sledeće osnovne funkcije školskog savetnika u Ujedinjenom Kraljevstvu:

- Preventivna intervencija – primenjuje se kada nastavnici, roditelji ili drugi odrasli primećuju negativne promene u ponašanju učenika.
- Procena rizika – procenjuju se faktori rizika za učenika i određuje se način delovanja u konkretnom slučaju.
- Rana intervencija – primenjuje se u situaciji kada učenik ili odrasli primećuju da postoji problem i kada traže savet tim povodom.
- Paralelna pomoć uz druge stručnjake – primenjuje se u situaciji kada učenik već ide na savetovanje kod drugog stručnjaka, na primer psihoterapeuta.
- Završetak intervencije – primenjuje se u slučajevima kada je učenik završio svoje posete psihoterapeutu i potrebna mu je još kratkotrajna podrška u završnoj fazi.

Doprinos školskog savetnika se najčešće vidi u sledećem:

- smanjenje psihološke nelagode koju učenici doživljavaju kao rezultat različitih teškoća sa kojim se suočavaju u svom životu;
- pomoć učenicima koji imaju probleme sa svojom porodicom i prijateljima;
- pomoć učenicima koji imaju probleme sa kontrolisanjem emocija;
- identifikovanje učenika sa potrebom za dodatnom podrškom u obrazovanju.

12.5. Saradnja sa drugima

Osnovni fokus u radu školskog savetnika u Ujedinjenom Kraljevstvu je briga o mentalnom zdravlju učenika. Nije iznenađujuće što većinu školskih savetnika po obrazovanju čine psiholozi. Iako učenici mogu da koriste usluge psihoterapeuta, rad školskog savetnika je isključivo fokusiran na psihičko stanje učenika. U tom smislu, osim sa učenicima, školski savetnik tesno saraduje sa roditeljima i drugim članovima porodice, kao i drugim stručnjacima, posebno psihoterapeutima. U manjoj meri saraduje sa nastavnicima i rukovodstvom škole.

Vrlo važna i specifična za škole u Ujedinjenom Kraljevstvu jeste saradnja između školskog savetnika i unutarškolske pastoralne službe (koja se zove "pastoralna briga"). Pastoralna briga u školi je pojam kojim se obično označava sveštenička podrška socijalnom razvoju, emocionalnoj stabilnosti i osećanju sigurnosti kod učenika. Svaka škola izgrađuje svoj pastoralni sistem, s kojim školska savetodavna služba treba blisko da saraduje.

12.6. Statistika

Istraživanje sprovedeno na nacionalnom nivou (Harlandetal, 2015) pokazuje da 62% škola ima školske savetnike (70% srednjih i 52% osnovnih škola).

Izvori

British Association for Counselling and Psychotherapy (BACP) (2018). Retrieved February 15, 2018 from the World Wide Web: <https://www.bacp.co.uk/>

Department for Education (DfE) (2016). *Counselling in schools: a blueprint for the future. Departmental advice for school leaders and counsellors*. London: DfE.

Department of Health and Social Care (DHSC) (2015). *Improving mental health services for young people. Report of the work of the Children and Young People's Mental Health Taskforce*. Retrieved February 12, 2018 from the World Wide Web: <https://www.gov.uk/government/publications/improving-mental-health-services-for-young-people>

Harland, J., Dawson, A., Rabiasz, A. & Sims, D. (2015). *NFER Teacher Voice Omnibus: questions for the Department for Education – June 2015*. London: The National Foundation for Educational Research.

13. Komparacija

13.1. Normativni okvir

U pet zemalja uključenih u analizu – Bugarskoj, Hrvatskoj, Makedoniji, Sloveniji i Srbiji – upravljanje u obrazovanju je u većoj meri centralizovano, dok je u sedam zemalja – Austriji, Danskoj, Irskoj, Malti, Rusiji, Sjedinjenim Američkim Državama i Ujedinjenom Kraljevstvu, upravljanje školskim sistemom pretežno decentralizovano.

U zemljama sa izraženijom centralizacijom školskog sistema, profesionalno delovanje stručnih saradnika (tj. školskih savetnika) regulisano je normativnim aktima (zakonima, pravilnicima, uputstvima). U zakonima iz oblasti obrazovanja date su opšte odredbe o profesionalnom delovanju stručnih saradnika, dok su sadržaj i način realizacije zadataka i poslova određeni pravilnicima, uputstvima i odlukama.

I među zemljama koje odlikuje veći stepen centralizacije postoje određene razlike. U Hrvatskoj, Makedoniji, Sloveniji i Srbiji su profesionalne obaveze, zadaci i poslovi stručnih saradnika definisani na centralnom nivou (najčešće je reč o ministarstvu obrazovanja), dok je u Bugarskoj to prepušteno rukovodstvu škole, što dovodi do decentralizovanih rešenja.

Zemlje za koje je karakteristično decentralizovano upravljanje u obrazovanju mogu se klasifikovati u tri grupe u odnosu na to koja pitanja vezana za profesionalno delovanje školskih savetnika su regulisana na centralnom nivou.

- Zemlje koje imaju decentralizovano upravljanje školskim sistemom, a centralno regulisano pitanje profesionalnog delovanja školskih savetnika. U tu grupu spadaju Austrija, Malta i Rusija. U Austriji regulativu iz ovog domena donosi Federalno ministarstvo obrazovanja, na Malti Direkcija za obrazovne usluge pri Ministarstvu obrazovanja, a u Rusiji Ministarstvo obrazovanja Ruske federacije.
- Zemlje sa decentralizovanim upravljanjem školskim sistemom i sa decentralizovano regulisanim pitanjem profesionalnog delovanja školskih savetnika. U te zemlje se svrstavaju Danska, Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo. U sve tri zemlje ministarstvo obrazovanja donosi dokumente koji sadrže odredbe o profesionalnom delovanju školskih savetnika, ali su one prevashodno načelnog karaktera, dok je detaljnije regulisanje ovih pitanja prepušteno lokalnim prosvetnim vlastima. U Irskoj postoji nacionalni centar, a u Ujedinjenom Kraljevstvu nacionalna asocijacija koja okuplja školske savetnike i koja je odgovorna za licenciranje savetnika.
- Zemlje koje imaju decentralizovano upravljanje školskim sistemom i u kojima nezavisno telo na nacionalnom nivou reguliše pitanje profesionalnog delovanja školskih savetnika. Tu spadaju Sjedinjene Američke Države. U toj zemlji postoji nacionalna asocijacija, kao nedržavno telo, koje ima regulatornu funkciju. Ona donosi nacionalni

model pedagoškog savetovanja koji svi školski savetnici u SAD moraju da slede.

13.2. Uslovi za zapošljavanje

Prema akademskom stepenu koji se od kandidata traži za radno mesto stručnog saradnika (školskog savetnika), 12 zemalja uključenih u analizu se mogu grupisati na sledeći način:

- Zemlje u kojima se na ovom radnom mestu zapošljavaju kandidati i sa diplomom osnovnih i sa diplomom master studija. U tu grupu spadaju

Austrija, Bugarska, Danska, Makedonija, Rusija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Tu bi mogle da se svrstaju i SAD, jer se u 45 država od školskih savetnika traži nivo master studija, a u 5 država su dovoljne osnovne studije.

- Zemlje u kojima je za radno mesto stručnog saradnika potreban drugi ciklus studija, tj. master nivo. Toj grupi pripadaju Hrvatska, Irska, Malta, Slovenija i Srbija.

Što se tiče zahteva za posedovanjem posebnih (dodatnih) kvalifikacija iz oblasti pedagoškog savetovanja, zemlje se mogu podeliti u dve grupe:

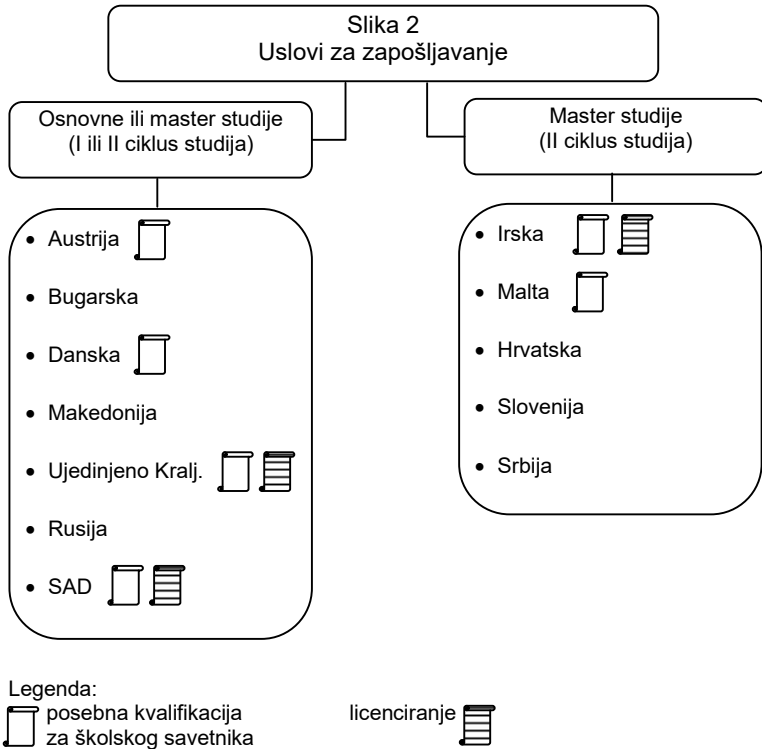
- Zemlje u kojima školski savetnici, pored diplome visokog obrazovanja, treba da imaju i posebnu kvalifikaciju iz oblasti savetovanja. U tu grupu spadaju Austrija, Danska, Irska, Malta, SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo. Postoje različiti modeli sticanja kvalifikacija za pedagoško savetovanje – master studijski programi, moduli/smerovi u okviru postdiplomskih studija, moduli/smerovi u okviru prvog nivoa studija (bečelor).
- Zemlje u kojima nije potrebna posebna kvalifikacija (specijalizacija) iz oblasti pedagoškog savetovanja. Te zemlje su Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Rusija (osim u slučaju kada su kandidati završili studije iz oblasti pedagoških nauka), Slovenija i Srbija.

Kad je reč o posedovanju licence (u smislu sertifikacije, akrediracije) za profesiju školskog savetnika, zemlje se mogu podeliti u dve grupe:

- Zemlje u kojima ne postoji licenciranje. To su Austrija, Bugarska, Danska, Hrvatska, Makedonija, Malta, Rusija, Slovenija i Srbija.
- Zemlje u kojima školski savetnici moraju da prođu proces licenciranja. U te zemlje se svrstavaju Irska, SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo.

U vezi sa prethodnim treba dati sledeću napomenu:

- 1) Pod licenciranjem se podrazumeva postupak dobijanja sertifikata iz oblasti savetovanja za osobe koje su već stekle visoko obrazovanje (I ili II stepena) i to ne treba poistovećivati sa završetkom studija ili ispitima nakon završenog pripravničkog staža.
- 2) Licenciranje se ponekad vezuje i za određeni period rada u praksi u svojstvu nelicenciranog školskog savetnika, pre polaganja ispita za licencu.

U pogledu stručnog profila tj. profesije koja se traži od kandidata za radno mesto školskog savetnika, zemlje se mogu grupisati na sledeći način:

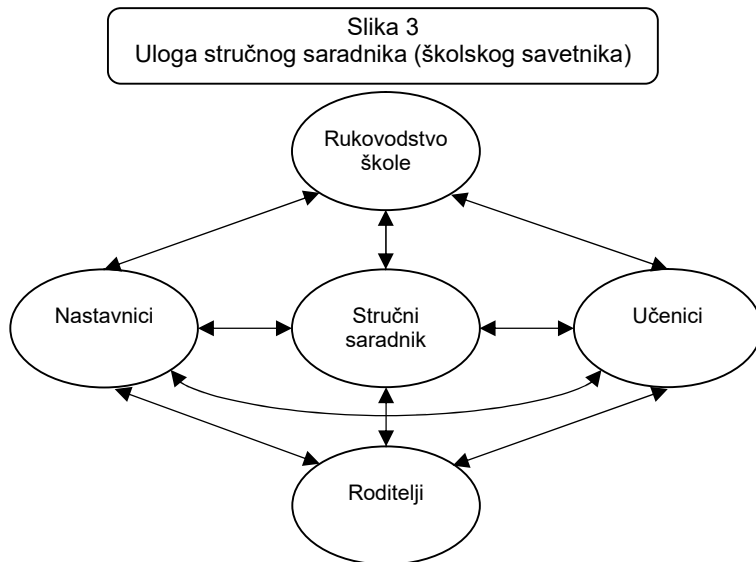
- Zemlje u kojima kandidati treba da imaju diplomu iz oblasti obrazovanja (nastavnika). Tu spadaju Austrija, Irska i Malta. Tu može da se svrsta i SAD, gde se od kandidata traži da imaju master studije iz oblasti savetovanja, što je najčešće vezano za pedagoški orijentisane studijske programe, tj. programe iz oblasti obrazovanja.
- Zemlje u kojima se od kandidata traži da su završili psihologiju; to mogu da budu i pedagoške nauke, ali uz dodatne kvalifikacije iz psihologije. U toj grupi se nalaze Rusija i Ujedinjeno Kraljevstvo.
- Zemlje u kojima kandidati treba da imaju diplomu iz oblasti pedagogije ili psihologije u skladu sa stručnim profilom koji se traži. U tu grupu se svrstavaju Danska, Hrvatska, Makedonija, Slovenija i Srbija. I Bugarska može da se uključi u ovu grupu, pošto školski (pedagoški) savetnici treba da su završili studije iz oblasti pedagogije ili psihologije.

13.3. Uloga stručnog saradnika

Postoji dosta sličnosti među zemljama u pogledu profesionalne uloge stručnog saradnika (školskog savetnika). Može se reći da uloga stručnog saradnika, bez obzira o kojoj zemlji je reč, obično uključuje:

- podršku i pomoć učenicima u učenju, psihosocijalnom razvoju i profesionalnom usmeravanju;
- pomoć učenicima u otkrivanju sopstvenih sposobnosti i interesovanja;
- savetodavanje učenika, nastavnika i roditelja;
- rešavanje konflikata između učenika i nastavnika;
- prevenciju ranog napuštanja školovanja;
- pomoć i podršku nastavnicima i rukovodstvu škole;
- pomoć u organizovanju i ostvarivanju vaspitno-obrazovnog rada škole;
- vođenje dokumentacije i stručno usavršavanje.

Stručni saradnik (tj. školski savetnik) je osoba koja, putem ostvarivanja saradničkih odnosa, pruža stručnu podršku učenicima, nastavnicima i roditeljima u procesu nastavnog i školskog rada i pomaže im u rešavanju pitanja i problema sa kojima se susreću u procesu vaspitanja i obrazovanja. Generalno gledano, uloga stručnog saradnika je da pruža pomoć i podršku u rešavanju pedagoških, psiholoških i socijalnih pitanja i problema. Najčešće korišćeni izrazi u SAD koji opisuju ulogu školskog savetnika su: zastupnik učenika, agent promena, lider u aktivnostima usmerenim na podršku učenicima.

13.4. Funkcije stručnog saradnika

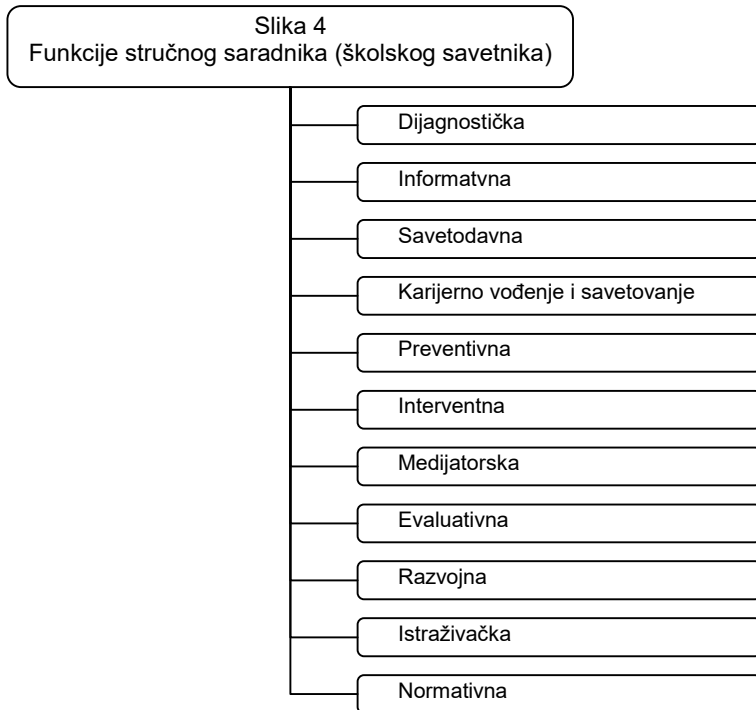
Uparedni pregled funkcija stručnog saradnika (školskog savetnika) u 12 zemalja uključenih u analizu pokazuje da su sledeće funkcije karakteristične za sve ili za većinu zemalja:

- dijagnostička funkcija – identifikovanje dece/učenika kojima je potrebna dodatna podrška u obrazovanju (dece sa teškoćama u učenju i razvoju, darovitih učenika...);
- informativna funkcija – pružanje informacija učesnicima vaspitno-obrazovnog procesa u skladu s njihovim potrebama;
- savetodavna funkcija – individualni i grupni savetodavni rad s učenicima, nastavnicima i roditeljima;
- funkcija karijernog vođenja i savetovanja – usmeravanje učenika vezano za nastavak školovanja, sticanje stručnih kvalifikacija i uključivanje u svet rada;
- preventivna funkcija – prevencija ranog napuštanja škole i nepoželjnih oblika ponašanja učenika;
- interventna (stimulativna) funkcija – rad s učenicima kojima je potrebna dodatna podrška u obrazovanju, a u saradnji sa nastavnicima i drugim stručnjacima;
- medijatorska funkcija – učešće u rešavanju konflikata između učenika, nastavnika, roditelja i rukovodstva škole;
- evaluativna funkcija – praćenje procesa školskog rada i vrednovanje kvaliteta rada škole;
- razvojna funkcija – predlaganje mera za unapređivanje nastavnog i školskog rada;
- istraživačka funkcija – dolaženje do saznanja o potrebnim promenama, dobrim praksama i inovacijama u cilju unapređivanja kvaliteta rada škole;
- normativna funkcija – razvijanje odgovarajućih normi i procedura za profesionalno i kvalitetno obavljanje zadataka i poslova.

Ovde treba dati dve napomene. Prvo, ove funkcije se mogu posmatrati dosta uslovno. One su izdvojene na osnovu postojećih dokumenata u analiziranim zemljama, bez obzira na to kako su tamo formulisane – kao funkcije, zadaci, pravci delovanja. Neke funkcije su delimično pokrivene, neke mogu da čine deo druge, opštije funkcije, a sve njih zajedno bilo bi moguće grupisati u tri ili četiri osnovne funkcije. One su, ipak, date na ovakav način, jer se smatralo da je važno da se ukaže na brojnost i složenost zadataka, poslova i aktivnosti koje obavlja stručni saradnik u okviru svoje profesionalne uloge.

Drugo, u većini zemalja se određenim aktivnostima stručnog saradnika (školskog savetnika) daje prioritet u odnosu na neke druge aktivnosti. Na primer, dominantna aktivnost koju obavlja školski savetnik u Austriji je pružanje pomoći učenicima u planiranju daljeg obrazovnog puta i karijere; u Danskoj – podrška ostvarivanju inkluzivnog pristupa obrazovanju; u Irskoj – pomoć učenicima u odabiru programa obrazovanja koji će pohađati; u

Makedoniji – savetodavni rad s roditeljima; na Malti – koordinisanje aktivnosti svih osoba uključenih u pedagoško savetovanje; u Rusiji – u fokusu su problemi neprilagođenosti učenika; u Ujedinjenom Kraljevstvu – briga o mentalnom zdravlju učenika (mada se time bave i školski psihoterapeuti). U SAD dominantne aktivnosti su različite, s obzirom na to da su školski savetnici specijalizovani za rad na različitim nivoima obrazovanja, te je, na primer, u (višoj) srednjoj školi akcenat na izradi plana daljeg obrazovanja i karijere.

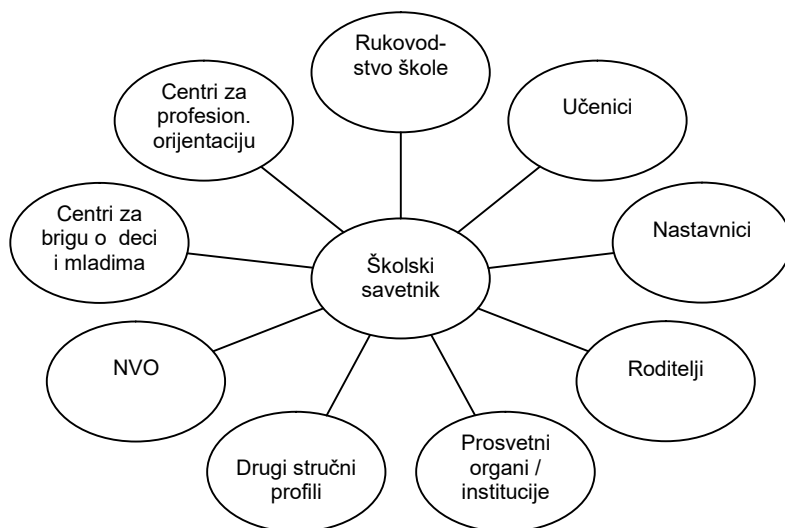
13.5. Saradnja sa drugima

Za svih 12 zemalja uključenih u analizu karakteristično je da stručni saradnik (školski savetnik), u cilju uspešnog profesionalnog delovanja u praksi, treba da saraduje sa učenicima, nastavnicima, roditeljima, rukovodstvom škole, kolegama iz drugih škola i iz stručnih institucija (pedagogom, psihologom, socijalnim radnikom, logopedom, lekarom i dr.), prosvetnim organima na lokalnom i nacionalnom nivou, nevladinim

organizacijama, centrima za brigu o deci i mladima, centrima za profesionalnu orijentaciju itd.

U nekim zemljama, kao što su Irska, SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo, od školskih savetnika se očekuje da sarađuju i sa koordinatorima za prijem učenika u škole na narednom nivou obrazovanja, parohijskim sveštenicima, preduzećima iz lokalne sredine itd. Na Malti se ostvaruje saradnja i sa službama za podršku trudnicama i majkama koje su školskog uzrasta. Za Ujedinjeno Kraljevstvo specifično je ostvarivanje saradnje između školskog savetnika i pastoralne službe u školi.

Slika 5
Saradnja stručnog saradnika (školskog savetnika) sa drugima

13.6. Statistika

Na osnovu dostupnih podataka može se zaključiti da u većini analiziranih zemalja (Austrija, Danska, Hrvatska, Irska, Makedonija, Malta, Rusija, SAD, Slovenija, Srbija) svaka škola ima jednog ili više stručnih saradnika (školskih savetnika) u skladu sa veličinom škole ili, pak, koristi usluge školskih savetnika pozicioniranih izvan škole. Zemlje u kojima, prema zvaničnim

statističkim podacima, postoje škole bez školskog savetnika su Bugarska i Ujedinjeno Kraljevstvo (vidi 2.6 i 12.6).

Što se tiče standarda o angažovanju stručnog saradnika u odnosu na broj učenika koji škola ima, moglo bi se reći taj broj varira između 250 i 500 učenika.

SAD su lider u tom pogledu – prema standardu koji preporučuje Američko udruženje školskih savetnika, a koji se široko primenjuje u SAD, na svakih 250 učenika treba da bude angažovan po jedan školski savetnik. Na Malti je standard 300 učenika, ali se to odnosi na nastavnika-savetnika, što je niža pozicija od školskog savetnika. U Irskoj škole sa 500 učenika moraju da imaju najmanje jednog školskog savetnika, a škole sa preko 500 učenika na svakih dodatnih 250 učenika imenuju još jednog savetnika. U Rusiji i Bugarskoj uslov je da škola ima 500 učenika da bi zaposlila stručnjaka ovog profila, s tim što je u Bugarskoj Ministarstvo obrazovanja najavilo smanjivanje tog broja na 400 učenika. U Srbiji se broj stručnih saradnika određuje prema broju odeljenja koje škola ima (jedan stručni saradnik ako ima od 16 do 23 odeljenja).

Zaključak

U radu je ukatko predstavljeno profesionalno delovanje stručnih saradnika, (školskih savetnika) u 12 zemalja. Na osnovu uvida u normativne akte svake od uključenih zemalja (zakone, pravilnike, uredbе, uputstva, odluke itd.), kao i druge izvora podataka (dokumenta profesionalnih udruženja, stručna literatura itd.), može se zaključiti da postoje brojne sličnosti, ali i razlike u profesionalnim ulogama stručnog saradnika u razmatranim zemljama.

U svakoj od ovih zemalja se stručnom saradniku (školskom savetniku) pripisuje veoma značajna uloga u razvijanju i unapređivanju obrazovanja. Kao razlozi koji se navode da bi se obrazložila potreba za njihovim angažovanjem ističu se, između ostalih, sledeći: povećanje broja učenika kojima je potrebna dodatna podrška u obrazovanju; povećana učestalost nasilja među učenicima u školi; učestali konflikti između učenika i nastavnika, kao i nastavnika i roditelja; visoka očekivanja roditelja, koje škola često ne može da ispuni; problemi u porodici koji se odražavaju na ponašanje i uspeh učenika; upotreba psihoaktivnih supstanci među učenicima; visok procenat osipanja učenika iz sistema obrazovanja (ovo je karakteristično samo za neke zemlje); porast broja učenika čiji se maternji jezik razlikuje od zvaničnog itd.

Stručni saradnici (školski savetnici) mogu biti profesionalno angažovani u školi kao regularni članovi školskog kolektiva, često u okviru posebne (pedagoško-psihološke) službe, ili, pak, mogu delovati u okviru službi lociranih izvan školske institucije, tj. eksternih službi koje pružaju usluge školama sa svoje teritorije.

Profesionalno delovanje u ulozi stručnog saradnika (školskog savetnika) ispoljava se u pružanju stručne pomoći i podrške učesnicima školskog rada u cilju podsticanja razvoja i napredovanja učenika i uspešnog ostvarivanja vaspitno-obrazovnog delovanja škole. Svoje zadatke i poslove stručni saradnici ostvaruju kroz neposredan rad s učenicima i kroz saradnju sa nastavnicima, roditeljima, rukovodstvom škole, kao i pojedincima i institucijama van škole. Aktivnosti stručnog saradnika su usmerene na pružanje podrške celokupnom razvoju učenika; pružanje pomoći učenicima koji se suočavaju sa određenim teškoćama (razvojnim, emocionalnim, u učenju, u ponašanju, u socijalnim odnosima i dr.); rešavanje konflikata među učesnicima školskog života; pružanje pomoći nastavnicima i roditeljima u ostvarivanju njihovih uloga; koordinaciju različitih aktivnosti koje se ostvaruju u školi, itd. Ipak, primetne su i određene razlike i specifičnosti u pogledu profesionalnog delovanja stručnih saradnika u posmatranim zemljama. Dok je u nekim zemljama težište u radu školskog savetnika stavljeno na neposredan rad sa učenicima u cilju podsticanja njihovog individualnog razvoja, u drugima se podjednaka pažnja posvećuje aktivnostima usmerenim na uspešnu realizaciju nastavnog i školskog rada i unapređivanje celokupnog delovanja škole kao institucije.

Očigledno je da stručni saradnik ima složenu i zahtevnu profesionalnu ulogu. Široki spektar funkcija stručnog saradnika (vidi 13.4) ukazuje na raznovrsnost pitanja i problema kojima se stručni saradnik bavi.

Prilog: Podaci za 12 zemalja

Tabela 1: Naziv profesije / radnog mesta

Zemlja	Naziv profesije / radnog mesta
1. Austrija	Schüler- und Bildungsberater
2. Bugarska	Педагогически съветник
3. Danska	Psykologer / Konsulenter / Uddannelsesvejleder
4. Hrvatska	Stručni suradnik
5. Irska	Guidance counsellor
6. Makedonija	Стручен соработник
7. Malta	School counsellor
8. Rusija	Педагог-психолог
9. Sjedinjene Američke Države	School counselor
10. Slovenija	Svetovalni delavec
11. Srbija	Stručni saradnik
12. Ujedinjeno Kraljevstvo	School counsellor

Tabela 2: Upravljanje školskim sistemom

Zemlja	Upravljanje školskim sistemom
1. Austrija	Decentralizacija
2. Bugarska	Centralizacija
3. Danska	Decentralizacija
4. Hrvatska	Centralizacija
5. Irska	Decentralizacija
6. Makedonija	Centralizacija
7. Malta	Decentralizacija
8. Rusija	Decentralizacija
9. Sjedinjene Američke Države	Decentralizacija
10. Slovenija	Centralizacija
11. Srbija	Centralizacija
12. Ujedinjeno Kraljevstvo	Decentralizacija

Izvor korišćen za Tabelu 2:

Попов, Н. (2014). *Сравнително образование. Учебник*. Софија: Българско дружество по сравнително образование.

Tabela 3: Uzrast polaska u školu

Zemlja	Uzrast polaska u školu
1. Austrija	6
2. Bugarska	7
3. Danska	6
4. Hrvatska	6-7 (6 god. i 6 mes.)
5. Irska	4
6. Makedonija	6 (5 god. i 8 mes.)
7. Malta	5
8. Rusija	6/7
9. Sjedinjene Američke Države	5/6/7
10. Slovenija	6
11. Srbija	6-7 (6 god. i 6 mes.)
12. Ujedinjeno Kraljevstvo	
• Engleska / Vels / Škotska	5
• Severna Irska	4

Izvori korišćeni za Tabele 3 i 4:

European Commission/EACEA/Eurydice (2017). *Compulsory Education in Europe – 2017/18*. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission/EACEA/Eurydice (2017). *The Structure of the European Education Systems 2017/18: Schematic Diagrams*. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Попов, Н. (2014). *Сравнително образование. Учебник*. Софија: Българско друштво по сравнително образование.

Tabela 4: Struktura školskog sistema (ISCED 1-3)

Zemlja	Osnovno obrazovanje ISCED 1	Niže srednje obrazovanje ISCED 2	Više srednje obrazovanje ISCED 3	Obavezno obrazovanje ISCED 1-3	Strukturalni oblik
1. Austrija	4	4	4/5	9	4+4+4/5
2. Bugarska	7 (4+3)		5	do uzrasta od 16 g.	7+5
3. Danska	10 (7+3)		3	10	10+3
4. Hrvatska	8 (4+4)		3/4	8	8+3/4
5. Irska	8	3	3/4	10	8+3+3/4
6. Makedonija	9 (6+3)		3/4	12/13	9+3/4
7. Malta	6	5	2	11	6+5+2
8. Rusija	4	5	2/3	11	4+5+2/3
9. Sjedinjene Američke Države	6	3	3	10/11/12	6+3+3
	4	4	4		4+4+4
	8		4		8+4
	6	6			6+6
10. Slovenija	9 (6+3)		3/4	9	9+3/4
11. Srbija	8 (4+4)		3/4	8	8+3/4
12. Ujedinjeno Kraljevstvo					
• Engleska / Vels	6 (2+4)	3	4 (2+2)	11	6+3+4
• Škotska	7	4	2	11	7+4+2
• Severna Irska	7 (2+2+3)	3	4 (2+2)	12	7+3+4

O autorima

Profesor dr Nikolaj Borisov Popov

Rođen je 1960. godine u Sofiji. Završio je studije pedagogije i filozofije na Sofijskom univerzitetu „Sv. Kl. Ohridski“. Njegov naučni i nastavni rad je u potpunosti posvećen istorijskom razvoju, teoriji, metodologiji i praksi komparativnog proučavanja obrazovanja. Proučava i upoređuje obrazovne sisteme skoro 100 zemalja sa svih kontinenata.

Ima dva doktorata: doktor pedagogije (1990) i doktor pedagoških nauka (2002). Sa 39 godina je postao vanredni profesor, a sa 44 godine je izabran u zvanje redovnog profesora. Autor je preko 130 naučnih radova, od kojih je 18 knjiga. Urednik je 19 zbornika radova na engleskom jeziku. Njegovi radovi su objavljeni u Bugarskoj, Austriji, Italiji, Nemačkoj, Mađarskoj, Rusiji, Grčkoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, SAD, Brazilu, Hong Kongu.

Nikolaj Popov je redovni profesor na Sofijskom univerzitetu „Sv. Kl. Ohridski“, gde predaje Komparativnu pedagogiju.

Profesor dr Vera Spasenović

Rođena je 1967. godine u Beogradu. Doktorirala je na Odeljenju za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu 2006. godine. Oblasti njenog naučnog i istraživačkog interesovanja usmerene su na teoriju i praksu školskog obrazovanja, komparativno proučavanje školskih sistema i tendencije i pravce razvoja školskih sistema. Objavila je dve knjige i preko 100 radova u časopisima, monografijama, zbornicima radova ili kao saopštenja sa skupova nacionalnog ili međunarodnog značaja.

Vera Spasenović je vanredni profesor na Odeljenju za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Na svom matičnom odeljenju drži nastavu iz predmetne oblasti Školska pedagogija na sva tri nivoa studija, što uključuje predmete: Školska pedagogija, Komparativna pedagogija, Pedagoško savetovanje, Pravci razvoja školskih sistema.